

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Dispvtationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtvte Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

Dispvtatio XXI. De mediis, quibus Ecclesia vtitur ad reuocandos, & comprimendos hæreticos.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](#)

incipiendo agere de mediis, quibus Ecclesia uti potest ad haereticos vel reducendos, vel comprehendendos.

DISPUTATIO XXI.

De mediis, quibus Ecclesia utitur ad reuocandos, & comprehendendos haereticos.

SECTIO I. *Vtrum Ecclesia cogere posset haereticos ad fidem Catholicam recipiendam.*

II. *De alio medio, quo utitur Ecclesia contra haereticos prosibendo eorum libros.*

VAREA sunt hac media, inter quae possunt etiam numerati communictatio cum illis prohibita, & pœna etiam, quibus eos punit, sed de his duobus, quia longiore exigit indaginem, duabus disputationibus sequentibus agendum erit: in hac ergo Disputatione de reliquo mediis dicemus, & in primis de potestate, quam Ecclesia habet ad compellendos haereticos, ut redant ad Catholicam fidem, quam in baptismo professi sunt.

SECTIO I.

Vtrum Ecclesia cogere posset haereticos ad fidem Catholicam recipiendam.

DIXIMUS SUPRÀ, Ecclesiam non habere potestatem cogendi infideles ad recipiendam fidem, sed solum prædicandi, & proponendi fidem, reliqua illis facultate libera illam, vel amplectendi, vel respondei. Hinc oritur præfens questione: an haereticos possit Ecclesia compellere ad audiendam, & recipiendam fidem Catholicam. Ratio autem dubitandi oritur ex ibi dictis, quia fides debet esse libera credenti, & per consequens coactione nec expedit, nec est iuxta ipsius exigentiam, cum rationibus motu, & suauione, non metu, & coactione debeant homines ad veram fidem allisci. De hoc tamen puncto latius conteruntur contra haereticos antiquos, & modernos disputationes, & ideo à nobis breuiter expendiendum erit. Poterunt autem videri Cardinalis Bellarminus tom. 1. lib. 3. de laicis, cap. 21. & 22. Valentia in presenti disp. 1. q. 11. membr. 3. Suarez in presenti disputat. 20. sect. 3. qui alios affirment.

Ratio dubitandi.

2 Aliqui ergo in primis dixerunt non esse religiones, & fidei causa dissensiones permitendas, sed singulos relinquendos sua conscientiae, & pacem ad inuicem feruandam, & charitatem, quæ est vinculum perfectionis: quare non solum non esse puniendos haereticos, sed nec ab aliorum confortio separandos, sed fraterna pace, & concordia retinendos. Ita dixit olim Apelles quidam apud Eusebium lib. 5. hist. c. 13. & Nicophorus

lib. 4. cap. 29. dummodo omnes Christum confitentur crucifixum, & in eo sperent. Idem ferè docuit nostro tempore Georgius Cassander apud Bellarmin. vbi suprà cap. 19. saltem quoad eos, qui symbolum, & Scripturam admittunt: nec defuere alii, qui nouissimè suadere voluerint modum conciliandi haereticos cum Catholicis, dummodo quoad substantialia fidei conuenient, licet in aliis (ut ipsi vocant) accidentalibus discederent: de quibus quidque opinetur, non ita acriter curandum, ut ea occasione Christiana unitas, & concordia turbetur.

Hunc tamen errorum Catholicorum damnant, & impugnant, & videri possunt Bellarminus, & Suarez locis citatis. Constat enim quemlibet errorem, quo aliquis à vera fide Catholicæ Ecclesie dissentit, sufficere ad haeresim excludentem à regno Dei: qui autem in uno delinquit, factus est omnium reus: quod maximè in fidei negotio locum habet. Qui enim semel Ecclesia Catholicæ aliquid certum definiunt, & tradent impudenter, & obstinate resistit, non agnoscit veram Ecclesiam, nec eius auctoritatem; nec est ergo Ecclesiæ membrum, nec in re parui momenti dissentit, qui Ecclesiam, eiusque auctoritatem negat, qui supremo Ecclesiæ viabilis capit non obedit, nec obediendum putat. Vnde iam nec symbolum retinet, cum veram Ecclesiam non confiteatur, sed aliena sibi fingat; nec etiam Scripturam sacram formaliter recipit, qui eam ad alios falsos sensus detorquet, nec iuxta Ecclesiæ & sanctorum Patrum sensum interpretandam vult. Non potest ergo esse consensus Christi, & Belial, nec lucis cum tenebris, sed ad minus separandi sunt haeretici omnes à Catholicorum gremio, ut ex dicendis à fortiori constabit.

Secundus ergo error est aliorum, qui dicunt, licet conciliari non possint, saltem non esse haereticos fidei causa puniendos. Ita olim Donatiti, & posteriori tempore Ioannes Hus, & nouissimè Lutherus apud Suarez vbi suprà num. 3. & apud Bellarmin. cap. 21. in principio, & solet esse vulgaris haereticorum querela, seu calumnia contra Catholicos, quod in homines diuersæ religionis atrocioribus pœnis fœuant. Quam tamen calumniam iniustam esse agnoscunt miriores alij sectarij eamque refellit nouissimè vñus ex eadem secta Hugo Grotius aduersus rigidores haereticos. Et certè mirum est, ut notauit Coninch in presenti disp. 18. dub. 14. num. 2. 3. quod Ecclesiæ fœuant, & tyrannidem hac in parte haeretici accusent, qui in Anglia, aliisque locis nulli partunt tormenta, & fœuant generi, quod in Catholicos religionis causa non exercant. Quare ex ipsis multi palam iam sermone, & libris editis fœuntur, posse, & debere haereticos ea de causa pœnis, ac ultimo etiam mortis supplicio affici, quos refert Bellarmin. dist. cap. 21.

Veritas Catholica constanter docet, posse haereticos baptizatos, compelli, & pœnis etiam tholica circa presentem questionem

3 *terrors quo-
randam re-
fractorum.*

**Primus er-
ror.**

Aliqui ergo in primis dixerunt non esse religiones, & fidei causa dissensiones permitendas, sed singulos relinquendos sua conscientiae, & pacem ad inuicem feruandam, & charitatem, quæ est vinculum perfectionis: quare non solum non esse puniendos haereticos, sed nec ab aliorum confortio separandos, sed fraterna pace, & concordia retinendos. Ita dixit olim Apelles quidam apud Eusebium lib. 5. hist. c. 13. & Nicophorus

CCC 4

num. 6.

num. 6. quibus adde Nicolaum, Sanderum de Clave David lib. 2. cap. 11. & sequentibus, vbi eruditè de hoc argumento tractat.

6
Probatur ex definitione Ecclesie in Concil. Constant. sess. 15. vbi damnavit articulum 14. Ioan. Hus id negantis, cundemque Hus, & Hieronymum Praga igni tradi iussit; ita ex Leone X. in Bulla contra articulos Lutheri; & ex cap. ad abhollandam, cap. excommunicamus, & alii, de haereticis, cap. super eo, eodem titulo lib. 6. ex Leone Papa epist. 2. ad Episcopos Italiae, & alii epistolis multis relatis apud Suarez vbi supra num. 11. ex Lucio I. in epistola ad Episcopos Galliae, Concil. Toler. 4. c. 57. & 59. & ex Niceno vbi postularum fuit a Constantino, ut haereticos Arianos puniret. Idem constat ex legibus optimorum Principum, qui grauissimas penas in haereticos statuerunt, ut constat, ex L. Manichaos. l. Arianis. l. Quicunque, Cod. de haereticis, & alius quas referit, & laudat Augustinus lib. 1. contra epistolam Parmenianum cap. 7. & in epist. 166. ad Donatistas, vbi addit, solum Julianum Apollatam contra haereticos non animaduertisse.

7
Probatur ex doctrina sanctorum Patrum, qui hoc idem docuerunt. Augustinus locis citatis, & epist. 48. ad Vincentium, & epist. 50. ad Bonifacium, qui licet ante in locis relatis apud Suarez num. 2. non probauerit penas corporales in haereticis, postea tamè prudentius experientia factus id retractauit lib. 2. retractat. cap. 5. & epist. 48. & 50. imò licet desiderauerit, ut à mortis supplicio ablinueretur; id tamen iustè infisi poche plane sensit, ut constat ex lib. 1. contra epist. Parmen. cap. 7. & tract. 11. in Ioannem & dicta epist. 50. ad Bonifacium. Videri etiam possunt Gregorius Magnus lib. 1. epist. 72. ad Gennadium. Bernardus sermone 66. in Cant. & lib. 4. de Consideratione ad Eugenium. Leo Papa epist. 91. & 93.

8
Colligitur ex Sacra Scriptura.

Tertio hoc ipsum ex scriptura sacra colligitur: Nam in veteri testamento contra eiusmodi delicta varia pena statuta sunt, & exequutioni mandata, ut constat ex Deuteronom. cap. 13. 17. & 18. & lib. 3. Reg. cap. 18. & lib. 4. c. 10. & 23. imò & ipse Nabuchodonosor capitalem pœnam imposuit blasphemantibus verum Deum, ut constat ex c. 3. Danielis, quod edictum laudat Augustinus, dicta epist. 50. & alibi. In novo etiam testamento Christi flagello prophanatores templi exire coegerit, Ioann. 2. Petrus verò vero suo Ananiam, & Saphiram mentientes Spiritui sancto interfecit. Act. 5. Paulus Magum nondum baptizatum, qui Proconsule à fide auertere conabatur, cæcitate percussit Act. 13. quantò maiori iuri si baptizatus iam fuisset, potuisset eū punire: Et istem Paulus 1. ad Corinth. 5. incestuum tradidit fatam in interitum carnis, hoc est, corporaliter vexandum, ut exponunt Theodor. S. Thomas, & alii, ut spiritus saluis heret, & ideo hæc in se pœnitentiam agnoscentes dixerat. c. 4. vultis in virga veniam ad vos? nimis virga illa, de qua dictum Christus fuerat psalm. 2. Reges eos in virga ferrea, & quam pœnitatis coerciæ & punitiæ virginem, cum Christus discipulim ad Euangelizandum missis initio prohibuit secum ferre, Matth. 10. potest tamen Ecclesia suam morti proximus erigens præceptum illud reuocauit, & gladij vsum concessit Luc. 22. quod de gladio ciuitati materiali, & corporo intelligi

dubitate probat eruditè Sanderus vbi supra c. 11. Neque Christus gladium illum proprium Petri esse negavit, sed reprehendit abusum, ut recte inculit Bernardus dicto lib. 4. de Consideratione loquens cum Eugenio Papa, quem tamen gladium, inquit, qui tuum negat, non sati misericordia attendere verbum Domini dicentes sic, conuerte gladium tuum in vaginam. Tu ergo, & ipse tuo forsitan nutu nisi non tua manu enaginatus: alsoquin si nullo modo ad te pertinet. & ita dicentibus Apostolis, ecce duo gladij hic, non respondet Dominus, fatis est; sed nimis est. Viterque ergo Ecclesie, & spiritualis, & materialis, sed in quidem pro Ecclesia, ille verò & ab Ecclesia exerendus, iste Sacerdos, jà militis manus, sed fane ad nutum Sacerdotis, & iussum Imperatoris. Videri etiam potest Augustinus, contra Faustum Manichæum, cundem gladij è Christo præcepti sensum confirmans, cuius verba refert Sanderus eodem cap. 11.

Quarto probatur ratione manifesta: quia nulla est Respublica bene ordinata, in quoniam sit potestis puniendi subditorum delicta pœnitentia atrociora. Est enim necessaria criminum pena in primis ad vindictam, & Reipub. satisfactionem ad quem etiam finem potestis hac in Ecclesia reperitur, iuxta illud Pauli 2. ad Corinth. in promptu habentes vilisci amorem inobedientiam, nullam autem inobedientia deterior, quam heresis. Secundò est necessaria punitio ad exemplum, ut alij in alieno capite sapiant, & ab iis crimibus caueant, iuxta illud eiudem Pauli ad Titum 5. peccantem coram omnibus argue, & ut careri timorem habeant. Quod maximè in heresi necessarium est, quæ teste codem Paulo, ut cancer serpit. Vnde merito doluit S. Hieronymus lib. 3. in epist. ad Galatas cap. 5. ea de caute Arianismum per orbem vniuersum fuisse propagatum: Arius una scintilla fuit, sed quia non statim oppressa est, solum orbem eius flamma populata est. Tertiò denique probet pœna ad bonum, & correctionem ipsius, qui punitur: ideo enim dicitur Proverbi. 13. Qui parcit virga, odit filium: & ad Heb. 11. quem diligat Dominus, castigat. Et Augustinus facetur se experientia didicisse, quæ sine hac pœna viles ipsi haereticos, quorum multi hoc timore ad fidem Catholicam serio redierunt: de quo videri potest dicta epist. 48. & 50. Ideoque Paulus 2. ad Corinth. 10. dicit, potestatem hanc esse in edificationem, & gloriationem, inquit, fuero de potestate, quæ dedit Dominus nobis in edificationem, non in destructionem, non erubescam.

Hæc autem argumenta probant, penes ipsam etiam Ecclesiam, & eius Prelatos esse hanc potestatem compellendi, & puniendi haereticos, quia Petrus, Paulus, & alii, qui potestatem hanc in se agnoscabant, non erant Principes naturales: & quidem quoad pœnas spirituales non potest esse difficultas, cum non possint procedere, nisi à potestate spirituali. Quoad temporales verò, & corporales Suarez n. 21. dicit non posse sine errore negari. Fundatur enim in verbis illis vniuersalibus, pasce oves meas, & quodcumque liganteri super terram, &c. Et constat ex definitione Innocentij IV. facta in Concilio generali Lugdunensi, & relata in cap. Ad Apostolicæ, de sententi. & re iudicata in 6. Et ex vniuersali, & perpetuo Ecclesiæ vnu, quæ in re tanti momenti falli non poterat: & tamen proper alia etiam delicta impone soler pœnas grauissimas, ut constat ex cap. 1.

cap. 1. de homicidio in 6. ex cap. nonit. de Iudicio, ex Concil. Toletano 4. cap. 59. & sequentibus, & aliis decretis, quæ congerit Suarez num. 24. Quo ergo in peccato hæretis, quod alius est gravius, potestas hæc Ecclesiæ deset? Imo etiam si deset ad alia crimina punienda, ad hoc unum non deset, ut constat in ipso summò Pontifice, qui ob alia delicta non potest ab Ecclesiæ iudicari: si sit tamen hæreticus potest ex communis Doctorum sententia Ecclesiæ de hoc cognoscere, & ubi à Concilio generali declaratus sit hæreticus, eo ipso à Christo deponitur, & postea potest ab Ecclesiæ puniri, sine qua potestate Ecclesiæ Republica defectuosa esset, sicut & quælibet alia, & experientia constat peccata spirituales non sufficere ad coerciendo improbos, qui magis terrentur peccatis temporalibus, & corporalibus, quam timore à delicto semel deterriti faciliter præbent veritati auditum, nam vexatio ipsa dat intellegendum, & applicant se ad melius ponderanda fidei motiva, ut eam iam serio, & ex animo amplectantur.

11
Saluatoris
vraementa.
Obiectio 1.

Argumenta, quæ in contrarium afferri solent, facile dissolvuntur. Primum solerit obici, quia fides debet esse libera, & spontanea, non ergo debet esse coacta: sequuntur enim inconvenientia fidei conversionis, & alia, ob quæ diximus *Suprà disq. 19. sect. 2.* non esse infideles cogendos ad fidem amplectendam. Responderetur, etiam alias virtutes esse liberas, ut meritum habeant, & tamen homines peccatis coguntur sè pè ad earum actus, nempe ad iustitiam, ad castitatem, ad religionem, &c. Deinde ad fidem ipsam Deus compellit grauiissimis inferni peccatis statutis, ut constat ex illis verbis, qui vero non credideris condemnabitis. Non ergo impediunt peccata libertatem requisitam ad fidem, sicut nec libertatem ad alia opera bona: quia qui metu peccata operatur, liberè operatur, simpliciter, & absoluè. Cur autem infideles nondum baptizati non cogantur ad fidem, rationem reddidimus dicta *sect. 2.* quia nimis Christus non dedit Ecclesiæ potestatem nisi in subditis: sunt autem subditi solum per baptismum, ante quem sunt omnes foris extra Ecclesiæ; nec baptizatus licet confertur iis, qui non presumuntur dispossiti, quales sunt coacti. Hæretici autem iam sunt intra Ecclesiæ, & eius subditi, nec illis conferendus est baptismus, quare non multum refert, quod presumantur indispositi, & fidei, minus enim periculi est in hoc, quam si impunè tolerentur errare, & dogmatizare.

12
Obiectio 2.

Secundò obicitur, quia in Scriptura solum præcipitum hæreticos deuiriare, & ab iis recedere, non verò eos torquere, punire, occidere, ut constat ex Paulo ad Titum 3. post unam, & secundum correcionem denita, & ad summum coripiendi dicuntur 2. ad Timot. 2. quod idem habetur ad Titum 1. & 2. ad Thessal. 3. & Ioann. epist. 2. Vnde Christus recedentes à se discipulos non puniuit, sed cæteris dixit, *Nunquid & vos vultis abiire?* Ioann. 6. ut notauit etiam Cyprianus epist. 55. Et ipse metu Christus Math. 18. de non audiente Ecclesiæ, solum dixit, *sit tibi tanquam ethnicius, & publicanus*, quasi ibi sistere debeat Ecclesiastica correptione. Vnde Paulus potestatem suam non materialē, sed spiritualem appellat, 2. Corinth. 10. *Arma militie nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo*, & ad Ephes. 6. *gladium spiritus, quod est verbum Dei*.

Respondeatur, argumentum negatiuum non

concludere, præsentim, quia licet in aliquibus locis sola separatio ab hæreticis præcipiatur, quia hæc magis, & omnibus vniuersaliter necessaria est; in aliis tamen potestas puniendi satis significatur, ut vidimus. Et quidem nec adulteros, aut homicidas Christus præcepit occidi, aut puniri, ad quorum tamen punitionem nemo potestatem negabit. Permisit Christus abire discipulos rece-
14
dentes, sed neque iij adhuc subditi erant Ecclesiæ Christianæ, neque Christus vñus est potestate sua ad poenam, & correctionem materialem, nisi raro, quia si expedebat eo tempore, sicut etiam permisit se iudicio secularium iudicium, ad quod declinandum potestatem habent, & præceptum sepe Ecclesiastici Praælati.

Tertiò obicitur vñus antiquæ Ecclesiæ, in qua per multos annos non alterius hæretici puniti sunt *Obiectio 3.* quām per meram separationem, nec Apostoli, vel antiqua Concilia aliud pœna genus agnouerunt, ut constat ex Cypriano, Irenæo, & aliis, quo affert Suarez n. 5. Respondeatur, in primis falso esse antecedens, ut multis exemplis ad ductis ostendit Bellamin. *dicto lib. 3. cap. 22.* in response ad primum: deinde distinguenda sunt tempora, nam initio Ecclesiæ, & Praælati Christiani erant sub potestate Principum infidelium, quare non poterant vi coegeri hæreticos pœnis temporalibus, aut corporalibus, compri-
meri. Postea, quando Principes Christiani facti sunt, copit Ecclesiæ suam potestatem exercere, non solum confusis eos puniens, sed etiam examinata eorum causa, tradendo eos Principibus, ut eorum ministerio pœna pecuniaria mulctarentur, quod cum non sufficeret, quia in exilio etiam scriptis, & doctrinæ nocibant, peruenientem fuit ad ultimum remedium, ut omnino de medio tollerentur, & occiderentur, qui incorrigibilis probati essent. Exemplo ipsius Christi, ut ponerauimus Augustinus *illa epist. 5. o.* qui prius invitauit suauiter ad nuptias, postremo addidit, *com-pelle eos intrare.* Luc. 1. 4. neque enim à principio extrema remedia tentanda fuerant, donec de aliorum inefficacia constaret.

Quarto obicitur exemplum S. Martini, qui vehementer reprobauit factum Idacij, & Ithacij *Obiectio 4.* Episcoporum, qui apud Imperatorum mortem Præscilliani hæretici procurabant, ut refert Sulpitius lib. 2. sacræ historiae circa finem, vbi idem Sulpitius inuehit contra eosdem Episcopos. Respondeo cum Bellarmino *dicto cap. 22.* Mar-
tinum, & Sulpitium merito reprehendisse Epis-
copos illos, primum quia causam fidei, & Ecclesiasticam à Principe seculari decerni voluerunt, quod S. Martinus dixit *vñum*, & inauditum nefas esse. Secundò quia Episcopi accusatoris munera functa sunt in causa sanguinis, quod quidem Episcopi facere non debent, sed declarare hæreticum, eumque sic declaratum trahere iudicii seculari, perendo vt clementer cum eo se gerat, alioquin ipse Sulpitius ibi fatetur expresse Præscillianum, & eius socios vita indignissimos fuisse.

Quintò obicitur, quia Iacobus, & Ioannis vo-
16
lentibus comburere igne de Cælo delapsi Samari-
tas ob irrecuerentiam in Christum, dixit ipse Christus nescitis, cuius spiritus es. Luc. 11. non est ergo iuxta spiritum Christi, & Ecclesiæ hæreticos comburere. Respondeatur, Samaritas illos nondum fuisse intrâ Christi Ecclesiæ sicut sunt hæretici. Addit Bellarminus, Iacobum, &

Ioannem

Ioannem actos non zelo salutis animarum, sed amore vindictæ, ideo à Christo obiurgatos. Facilius dicitur admonitus discipulos de doctrina Spiritu Christi, quam ipse in memoriam eis reuocauit verbis proximè sequentibus dicens: *filius hominis non venit animas perdere, sed salvare;* in suo nimis humilitatis aduentu patientie potius, quā potestat exempli exhibitus, sic enim interprætatur Hieronymus epist. ad Algasiam dicens: *Dominus, qui non ad iudicandum venerat, sed ad salvandum, non in potestate, sed in humilitate, non in Parvis gloria, sed in hominis uilitate, incepit illos, quoniam mamine rim doctrine sua, &c.* Sicut ergo Christus iudicandi potestatem in hac mortali vita non exercuit, sed postea; ita nec puniendi nisi raro, ut quando negotiatores flagello è templo ad correctionem eiecit.

¹⁷
Obiectio 6.

Sextò obiectur ex Matth. 13, vbi seruis' volentibus eradicari zizania, Dominus non permisit, sed dixit, *sicut viraque crescere usque ad messem, ubi zizaniorum nomine intelliguntur hereticis, quos non esse occidendos notarunt ex iis verbis, Chrysostomus ibi, & Cyprian. lib. 3. epist. 3. ad Maximum, & Urbanum. Responderet hunc locum ad hoc ipsum obiectum esse Augustino à Donatistis, ut ipse testatur lib. 3. contra epist. Parmen. cap. 2. qui Augustinus licet in libr. question. in Matth. q. 11. intellexerit per zizania hereticos, id tamen postea retractauit lib. 2. retr. c. 28. vbi ex Cypriano docet, intelligit omnes malos, quod idem sentiunt Gregor. Ambros. & Theophil. apud Cornel. in illum Matth. locum, & idem etiam Augustinus sermone 39. de f. Quare sicut Christus non prohibet foras, homicidas, & alios extirpari è republica, pœnis etiam capitalibus; si nec id prohibet de hereticis, qui nequiores sunt; solum prohibet, ne auferantur cum detimento tritici, ut significant verba illa, non, ne forte colligentes Zizania eradicatis simili omni eis, & triticum. Quod periculum subest, quando vel discerni non possunt mali à bonis, vel extirpat malorum rixas, & pericula probis ipsis excitabit. Ideoque Chrysostomus in contrarium adductus eo casu prohibet improborum, & hereticorum occisionem; ut relatis eius verbis probat Bellarminus in respons. ad 10. Cyprianus vero non loquitur de solis hereticis, sed de omnibus sceleris, quos tamen omnes auferre, dicit pertinere ad solum Deum qui solus potest eos omnes dignoscere. Alia argumenta leviora omitto, quæ videri possunt apud Bellarm. dicto cap. 22.*

¹⁸
Poteſtis pu niendi ha reticos & cogi di ad fidem, ad eos qui in infantiā baptizati sunt, & ad eos qui meru etiam iniusto coacti baptismū suscepserunt, in quo erat ralle videtur Erasmus in prefatione in Mattheu ianuio theam, dicens, infantes baptizatos debere postea

adultos interrogati, an velint in religione Christiana permanere, quod si nolint, relinquentos liberos ad eligendam religionem. Quod tamen ab Erasmo error surdissimum est. Cum enim potestas haec fundetur in superioritate, & iurisdictione, extenditur ad omnes subditos Ecclesie: certum est autem, quemcunque baptismū (si tamen inualdis non fuit, ex defecto intentionis) requiri; vel ex alio capite) baptismatum ingredi in Ecclesiam, siveque eius subditum, unde in Concil. Tolitan.

IV. ann. 55. meru etiam baptizatos ad fidem retainendam cogendos esse definitum fuit, & ita per ea Ecclesia præxi seruatur.

Inferius secundò, posse hereticos cogi, per se loquendo, ab Ecclesia, ut filios suos parvulos offerant baptizandos. Nam sicut Ecclesia potest iuris ad hoc obligare Catholicos, quia subditis eius sunt, ita potest, & hereticos, in quos non minus iuris habet: quare licet de infidelibus etiam subditis sint Ecclesia in temporalibus, vel Principi Christiano, negent communiter Doctores posse eos ab Ecclesia cogi ut filios suos infantes baptizari permittant: de hereticis tamen id omnes concedunt, quia subditis Ecclesia sunt, ut com aliis docet Suarez 3. tom. in 3. part. disp. 25. s. 3. *in principi.* Quod intelligi debet, huc parentes sint subditi Principi Catholicis in temporalibus, sive Principi hereticis, sive etiam Principi Paganorum non baptizari, quia potestas haec fundatur in iurisdictione spirituali, quam Ecclesia habet supra parentes baptizatos, quae non deficit ex eo, quod illi in temporalibus Principi Pagano subditi sunt.

Dixi tamen, *per se loquendo, posse cogi hereticos ab Ecclesia, ut offerant suos parvulos baptizandos:* quia per accidens aliquando non poterit Ecclesia utrū hac potestate, immo nec baptizare hereticorum liberos, quando scilicet certum est impiè postea à parentibus educando in sua heres, nec est spes ut ab eorum potestate separari possint: hoc enim cederet in iniuriam ipsius baptizandi, si conferretur iis, quos certum mortaliter est per Apostoliam vel hereticis recessarios à professione fidei baptismo facta. Quare Theologici communiter dicunt non posse iurisdictionis casu, Sacerdotem Catholicum licere baptizare parvulos hereticorum filios apud parentes educandos, atque adeo certissime postea à Catholicis fide defecutiuros. Ita Suarez dicta disp. 25. s. 3. Coninck de sacramentis, q. 68. art. 10. dicitur, *vincere num. 8. &c. ali.*

Non desunt tamen, qui benignius in hoc puncto loquantur. Layman enim lib. 5. Theologorum tract. 5. cap. 6. num. 12. dicit contrarium in Germania seruatrum esse in praxi laxe à viris doctis, & piis, & merito, quia periculum peruersiorum non est adeo propinquum, aut certum, cum fieri possit, ut infantes, ante ysum rationis moriantur, & per baptismum saluentur: & quia plerumque spes non parva est, ut hereticorum filii aliquando in fide Catholicæ instruantur, quam idcirco libertius recipiunt, si sciant à Catholicis Sacerdotem esse baptizatos. Addi potest tamen à parentibus, & ministris hereticis falsa dogmata edoceantur, interdum ignorantia difficulter vincibili labore, atque adeo non esse pertinaces hereticos, sed filiari possit, si de peccatis post baptismum commissis vera conuictione doceant. Hæc Layman, cuius sententiam probabilem satis dicit Diana part. 3. trakt. 4. de sacramentis, resolut. 7.

Imo ipse Suarez non videtur longe ab hoc sensu absesse, nam dicta s. 3. colum. 2. facetus in primis videri validè rigidum, & contra omnium consuetudinem negare id posse licere fieri que confirmat, quia sequeretur etiam non posse licere baptizari parvulum filium parentis Catholicum quidem, sed hominis sceleratissimi, & in cuius potestate manens filius educabitur etiam in iisdem peccatis, amittere charitatem in baptismō

ptimo suscepitam. Sequela autem probatur, quia baptismus non minus requirit dispositionem ad charitatem, quam ad fidem, & veroque modo perditur effectus baptismi, siue postea à fide quis deficiat, siue à sola charitate. Propter quae fate-
tur posse alicui videri, hunc solum articulum periculi peruersio[n]is non sufficiere ad reddendum illicium hunc actum, si alioquin possit esse spes moralis subueniendi alio modo his periculis, & adhibendi diligentiam, ne illa sacrilegia se-
quantur.

23
*Quandam
conferendam
si baptisma
filii hereti-
corum.*

Ego puto, in re ipsa hos autores patrum, aut nihil diffidere. Vtrique enim fatentur, quando nulla esset spes fidei retinenda, non esse confe-
rendum baptismum. Vtrique fatentur conferri posse, quando spes probabilis talis esset. Dis-
cendum, si quod remaneat, est circa factum ipsum, an de facto possit concipi eiusmodi spes, quando parvulus haereticus filius, & in eius potestate manus baptizatur, quod iudicium morale pender ex circumstantiis personarum, loci, sociorum, consanguineorum, & aliorum. Sunt enim plerumque parentes haeretici, qui non agere filios suos in aetate adulta ad scholas magistrorum Catholicorum mittunt, vbi facile simul cum doctrina fidem Catholicam discunt, vel certe discere faciliter possunt, & nisi nimis protervi sint, condiscimus exemplo, & pietate mouentur, quare de iis non est desperandum, sed potius prudenter sperandum, quod fidem retinebunt. Credo etiam, non paucos, ex iis excusat per longum tempus à peccato infidelitatis ignorantia invincibili, quia nec iis sufficienter proponuntur Catholicorum dogmata suis erroribus contraria, nec obligatio grauis inquirendi, & examinandi motiva nostra religionis. Quare vbi consuetudo illa est, ut Sacerdotes Catholici baptizent haereticorum filios à parentibus oblatos, ego eam non facile damnarem. Praesertim cum eo ipso, quod Parentes haereticus filium suum sponte velit à Catholicis baptizari, credi possit non esse ita infensum parentem in religionem Catholicam, vt sollicitè, & anxie postea filium iam adultum ad suam sectam trahere conetur; neque etiam id contingit, nisi in locis, vbi magna sit copia Catholicorum, & libertas fidei Catholicae profundet, in quibus locis faciliter poterit filius postea fidem Catholicam scire, & in ea permanere, si velit eadem fe-
re facilitate, ac si à parentibus Catholicis genitus fuisset: quorum filii faciliter etiam possunt in iis locis haereticorum conseruinde, & familiaritate perueri, vel morientibus parentibus venire in potestatem consanguinei haeretici, quod tamen periculum non attenditur, vniuersitatem infantia baptismus non conferatur.

S E C T I O N . I I .

De alio medio, quo vitetur Ecclesia contra haereticos, prohibendo eorum libros.

24
Hoc est alterum medium, quo Ecclesia uti solet ad haereticos comprimendos, conunque doctrinam impediendam, dum eorum libros, eorumque lectio[n]em omnino prohibet. Adver-
sus quam prohibitionem, & librorum incendium querelas multas haeretici iactant, quas docte re-
fellunt Bellarminus lib. 3. de laicis, capite 20. &

Suarez in presenti diff. 20. sect. 2. fingunt enim mendacissime haeretici huius temporis, hoc genus prohibitionis incognitum fuisse in Ecclesia antiqua, cuius contrarium constat ex innumeris exemplis, quae congerunt predicti doctores. Nam in primis actuum 19. multi ex fidelibus de-
nud conuersis adduxerunt, & publicè combusserunt libros vanos, & superfluitos, quos habe-
bant: & Clemens lib. 1. Confit. Apost. c. 7. referte libros Gentilium, & falorum Prophetarum fuisse fidelibus ab Apostolis prohibitos: & in Con-
cilio Niceno, teste Nicophoro lib. 8. cap. 18. statutum est, vt Arii libri cremarentur, & Constantinus addidit capitis p[ro]cenam eos occultantibus. Socrates item lib. 1. cap. 24. referte Marcellum, Ancyranum damnatum fuisse, quod no-
luerit more solito libros suorum errorum com-
burere: & lib. 6. cap. 9. referte Epiphanius in sy-
nodo Cypr[us] coacta prohibuisse fidelibus Origenis libros: & in Concil. Carthaginensi 4. can. 16. foliis Episcopis permititur in casu necessitatis haereticorum libros legere. Et Theodosius in I. Damnato, Cod. de haereticis, ex prescripto Con-
cilij Ephesi, iussit comburi Nestorij libros, & idem constat ex lege Mathematicos, Cod. de Episcopali audientia, in qua libri Mathematici nostra religioni contrarij iubentur comburi in oculis Epicoporum. Et in I. quicunque §. nulli, &
§. omnes Cod. de haereticis, prohibentur, & igni adiudicantur libri omnes Euichetis ex praecipio Concilij Chalcedonensis actione 3. Item Leo I. ep[istola] 91. ad Turibium cap. 15. & 16. & Gelasius in cap. sancte Romana, distinct. 15. libros haereticorum prohibuerunt, & addidit Leo, censendos esse haereticos eos Epicopos, qui eiusmodi libros in domibus fideliuum reineri permette-
rent. Idem constat ex 5. synodo act. 1. & ex consti-
tutione Iustiniani, quae habetur inter nouellas, & est 42. & ex 7. synodo act. 5. vbi etiam Can. 9. ad-
ditur excommunicatio legentibus haereticorum libros. Et in Concilio Constant. eff. 8. confirma-
tur decretum Concilij Romani prohibentis li-
bos VVicaphi. Videri possunt plura, quae conge-
nit Basilius Pontinus in Appendix post librum 12.
de matrimonio, cap. 2. n. 7. Denique constat, opera haereticorum antiquorum non reperriri, quod fieri non potuit, nisi studio eorum, qui ea omnino extinguerent, & ab oleri procurarunt.

Ratio etiam est clara, quia si necesse est vita-
re sermones, & colloquia haereticorum, vt ex Apostolorum doctrina aperte constat, multo magis necesse erit eorum scripta fugere, quae ef-
ficacia sunt ad peruerendos lectores: tum quia magis facile extenduntur, & facile omnes pro-
vincias, & loca penetrant, quam vox viva ex-
tendi posset, tum quia maiori attentione, & stu-
dio composta sunt, & maiori etiam attentione leguntur, & considerantur & magis permanenter nocent. Vnde ipsi etiam Gentiles libros moribus, vel siue etiam falsae religioni contrarios ac-
curatè prohibebant, & comburebant, vt constat ex Valerio Maximo lib. 1. c. 1. ex M. Tullio lib. 1. de natura Deorum, qui id circa libros protagona Atheniensium iussu factum refert, & multa con-
gent Lordinus in Act. Apost. c. 19. ver. 19.

Est autem aduertendum, duplum esse titu-
lum ad hoc faciendum. Primus est per modum
medicinae, vt bono fideliū consularit, auer-
tendo scilicet ab iis venenum, quod ex horum
librorum lectio[n]e haurire possent. Secundus est

25

26

per

per modum pœnæ, qua Auctor hæreticus iustissimè plectitur, vt qui in doctrinæ abuso deliquerit, in eadem doctrina puniatur, ablata ei potestas & illo modo docendi. Prior autem titulus efficacior est, cùm extendatur ad libros etiam eorum, qui subditi prohibentis non sunt. Vnde Ecclesia potest prohibere fidelibus libros Paganiorum, & Iudeorum, qui eius subditi non sunt, quia prohibito solum dirigunt ad fideles subditos quibus in eorum bonum horum librorum usus interdictatur. Possunt etiam ex hoc capite inquisidores vnius Prouinciarum, v. gr. in Hispania prohibere ibi libros Auctorum externorum, qui illis inquisitoribus non subduntur; non enim agitur causa contra personas vt puniantur, sed de bono subditorum, vt non peruerterantur. Quare immixtio s. p. Auctores conqueruntur, quod nec citati, nec auditii condemnantur: hoc enim necessarium esset, quando causa ageretur contra auctores vt Reos: securus verò est quando agitur solum de bono subditorum procurando, licet inde indirecte Auctoris nota aliqua subsequatur. Nam pater familiæ punire non potest filium alienum, nec eum corrumpere: potest tamen proprios filios ab eius consuetudine separare eamque illis prohibere, nē fortè scelerati sodalis improbis moribus inficiantur. Fateor tamen, quia consequenter auctoris nomen ex libri prohibitione grauitat laeditur, diligentiam maximam adhibendam, vt quod deest defensionis propria, dum Auctor non auditus suppleatur diligenti examine, & si fieri possit assignata quæ procuratore aliquo Auctoris absens, qui bona fide adducat, quæ in defensionem Auctoris allegari possent: quod scilicet Auctor Catholicus est, & boni alioquin existimationis: quo casu non videtur prætermittendum, quando error non est omnino manifestus, vt ab Auctore antea exigatur, vt declarerit sensum sua doctrinæ, qui sensus si Catholicus appareat, poterit iudicium iussu, si necesse fuerit, addi in ipso libro, nempe Auctorem non nisi in tali sensu doctrinam illam tradidisse, atque ita eam explicasse. Quo pacto res tota faciliter transfigitur, & cum leviori Auctoris præjudicio obtinetur melius finis, qui desideratur, dum constat, Auctorem ipsum iudicium, & Cenforum sententia consentire. Alterum cum hæreticis Ecclesiæ hostibus agendum est, quorum verba etiam dubia in deteriorem sensum iuxta eorum mentem interpretanda sunt: subdolè enim verbis ambiguis utuntur, vt se se simplicioribus mentibus insinuant; alterum verò cum Catholicis, quando iij tales sunt, vt sperari possit ab ipsis vel spontanea correcção, vel talis interpretatio, qua apposita periculum totum doctrinæ parum tutapraecaeatur.

28

Obiectio 1.
Cur hæretici um libri prohibentur? qui magis ad fidem Christianam accedunt? Respondeo, imo ideo non permittuntur, quia faciliter decipientur eorum lectione simpliciores, dum sub vestimentis oīum lupi rapaces latent; Gentilismus enim & Iudaismus mortui sunt, & cadavera superstitionis, à quibus nullus Catholicus decipitur. Prohibitent tamen aliqui libri Turcarum, & Iudeorum, in quibus blasphemiae contra Christum, vel religionem Christianam continentur, & prohibiti etiam fuerunt initio nascentis Ecclesiæ, vt vidimus, libri Gentilium, de falsa eorum religione.

ne quando manebat adhuc affectus aliquis non extinctus versus superstitionem gentilium, quod tandem periculum etiam omnino in Ecclesia ceſauit.

Secundò obiiciunt, quia alioquin debuerint aboliri libri veterum hæreticorum, Tertullianus, Origenes, Eusebius, Pelagius. Respondetur in primis opera Pelagi non extare nisi fragmenta aliqua relata à Catholicis: & in viuierum ea operaria permitti: tunc quia iam eretici non sunt, & nemo de illis curat: tunc quia necesse est, quod maneat notitia eorum errorum, quales fuerint, ut confitetur eis damnati, & quia multa alia ad mores antiquæ Ecclesiæ spectantia, & vera dogmata in iis contineantur, que aliunde constare nobis non possent. Quæ ratio non procedit in scriptis nouiorum hæreticorum, in quibus licet aliqua etiam verilia reperiatur, eadem tamen melius, & utilius apud Catholicos scriptores legentur, & cum eorum hæreses abolite nondum sint, periculum maius est, ne horum librum lectione propagentur.

Tertiò obiiciunt, quia Patres antiqui non abstinebant à lectione hæreticorum sui temporis, vt de Theophilo refert Socrates lib. 6. his cap. 15. & de se ipso fatetur Hieronimus in epist. ad Alexandrum, & Minerum, & de Dionysio Alexandrino refert Euseb. lib. 7. his cap. 6. qui cum ea de causa, reprehenderunt, & abstineat vellet, visione diuina monitus fuit his verbis, *lege omnia quæ in manu tuas venient, valebis enim omnia expendere, & probare.* Respondetur, quod in hinc constare non bene audiisse in viuierum, qui eos libros legerentnam omnes si Patres ea de causa detractiones passi sunt: sed immixtò, quia hodie etiam Ecclesia hæreticorum libros aliquibus doctis, & probatis viis permittit, qualesij erant, id est visio diuina ratione naddidit Dionysio dicens: *valebis enim omnia expendere, & probare.* Da mihi nunc alium Dionysium, & facile facultatem impetrabit: nunc tamen à sede Apostolica imperanda est, quæ tunc fortassis ab Episcopo haberi poterat, nam & Episcopi ipsi iure suo legere poterant.

Quartò obiiciunt, quia Paulus 1. ad Thessal. 5. monet: *omnia probate, quod bonus est tenete;* quæ verba Gelasius in tomo de vinculo anathematis ad hoc affert, suadens posse Concilium Calchedonense partim recipi, partim non recipi, sicut sit circa libros hæreticorum. *Nunquid nam (inquit) in ipsorum hæreticorum libris non vultu, quæ ad veritatem pertinent, posita leguntur?* Nunquidnam ideo veritas refutanda sit, quia illorum libri, ubi prauitatis inest, refutantur? Aut ideo prauitatis libri suscipienda sunt eorum, quia veritas, quælibet infera est, non negatur? Respondetur, Paulus non dicit suscipienda esse omnia, sed probanda. Hec autem probatio, & examen non ad omnes indiscriminatim pertinet, sed ad Prelatos Ecclesiæ, quorum iudicio libri hæretici reprobati sunt, propter certissimum peruersiōnis periculum, si omnibus in viuierum permittantur. Verba autem Gelasii explicantur, quæ meo iudicio significant, liberos illos, in quibus veritas erroribus admixta est recidentes; quamvis veritas ipsa materialis, quæ in illis reperitur, non ideo recienda sit, quia in libro, qui recidetur reperiatur. Hunc enim sensum habent verba illa: *Nunquidnam ideo veritas*

veritas refutanda est, qua illorum libri, vbi prauitatem in libro repertam, sed librum ipsum etiam in quo reperitur. Vnde quamvis veritas ibi reperta suscipienda sit, librum tamen ipsum suscipiendum non dixit, sed potius id tanquam absurdum negavit, dicens: *An ideo prauis libris suscipiendi sunt eorum, quia veritas, que illis inserita est, non negatur? Non ergo significat librum suscipiendum propter veritatem quam continet, sed veritatem ibi contentam suscipiendam, quamvis liber vbi continetur non suscipiat.*

³² Supposita itaque iustificatione causa ad hanc prohibitionem, statuendum est, de facto prohiberi ultra leges antiquas iuris ciuilis, expressis verbis in Bulla Cœna Domini quotannis legi, & promulgari solita, vbi num. 1. excommunicantur excommunicatione soli summo Pontifici referunt omnes hæreticorum libros hæresim continentis, vel de religione tractantes, sine autoritate Sedis Apostolica scienter legentes, au-rentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes ex quavis causa, publice, vel occulte, quoniam in genio vel colore. Que prohibito, quia solumnior est, & magis stricta, prius breueriter declaranda erit, postea vero de aliis prohibitionibus aliquid dicemus. Oportet ergo circa hanc prohibitionem videre primò, quos libros comprehendat, secundo quas personas obligent, tertio, quas actiones prohibeat, quartò sub quibus penitentia, de quo ultra alias scripti optimè Thomas Sanchez lib. 2. in Decalog. cap. 10. num. 20. & sequentibus.

§. I.

Qui, & quorum libri prohibeantur in Bulla Cœna.

³³ **P**robibentur libri hæreticorum hæresim continentis, vel de religione tractantes; circa quæ verba dubitatur primò, an una epistola, vel concilio hæretici comprehendatur nomine *libri*, in hac Bullæ clausula. Affirmat Vgolinus, quem affect, & sequitur Suarez in praesenti diff. 20. seq. 2. num. 10. Megala etiam in 3. part. lib. 3. cap. 1. num. 5. & Farinacius de heresi quæst. 180. n. 30. quid comprehendatur. Alij tamen satis probabilitatem negant. Thomas Sanchez dicto cap. 10. num. 29. Duardus, & Bonacosa, quos affect, & sequitur Castro Palao 1. tom. truct. 4. diff. 2. pñcto 10. §. 1. n. 5. Layman, Laurentius Portel, & Soufa, quos affect, & videtur approbare Diana parte 1. tractat, de Bulla Cruciate, refolut. 34. Ratio est, quia verba legis penalis accipienda sunt in sua proprietate, nemo autem in communis sermone dicet, se habere, vel emisse librum nouum, quando unam epistolam, vel concionem breuem accepit, vel emit. Confirmatur, quia quamvis non licet libros sine Auctoris nomine imprimere de rebus factis stante prohibitione Cœciliij Tridentini diff. 4. has tamen parvas scripturas sub eo Concilij decreto non contineri vñs ipse declaravit, vt testatur Azor tom. 1. lib. 8. cap. 17. quæst. 4. in fine. Idem ergo dicendum erit de clausula Bullæ Cœna prohibente libros hæreticorum, vt quidquid sit de aliis prohibitionibus, quæ non solùm libros nominant, sed quamlibet scripturam, quas affect Castro Palao vbi suprà, num. 6. Card. de Lugo de virtute Fidei divina.

in hac tamen prohibitione, & censura Bullæ Cœna libri soli, qui propriè libri dicuntur, comprehenduntur,

Obligatio 34
Obiectio 1.
Obiectio 2.
Obiectio 3.

Obiectio 4.

Obiectio 5.

Obiectio 6.

Obiectio 7.

Obiectio 8.

Obiectio 9.

Obiectio 10.

Obiectio 11.

Obiectio 12.

Obiectio 13.

Obiectio 14.

Obiectio 15.

Obiectio 16.

Obiectio 17.

Obiectio 18.

Obiectio 19.

Obiectio 20.

Obiectio 21.

Obiectio 22.

Obiectio 23.

Obiectio 24.

Obiectio 25.

Obiectio 26.

Obiectio 27.

Obiectio 28.

Obiectio 29.

Obiectio 30.

Obiectio 31.

Obiectio 32.

Obiectio 33.

Obiectio 34.

Obiectio 35.

Obiectio 36.

Obiectio 37.

Obiectio 38.

Obiectio 39.

Obiectio 40.

Obiectio 41.

Obiectio 42.

Obiectio 43.

Obiectio 44.

Obiectio 45.

Obiectio 46.

Obiectio 47.

Obiectio 48.

Obiectio 49.

Obiectio 50.

Obiectio 51.

Obiectio 52.

Obiectio 53.

Obiectio 54.

Obiectio 55.

Obiectio 56.

Obiectio 57.

Obiectio 58.

Obiectio 59.

Obiectio 60.

Obiectio 61.

Obiectio 62.

Obiectio 63.

Obiectio 64.

Obiectio 65.

Obiectio 66.

Obiectio 67.

Obiectio 68.

Obiectio 69.

Obiectio 70.

Obiectio 71.

Obiectio 72.

Obiectio 73.

Obiectio 74.

Obiectio 75.

Obiectio 76.

Obiectio 77.

Obiectio 78.

Obiectio 79.

Obiectio 80.

Obiectio 81.

Obiectio 82.

Obiectio 83.

Obiectio 84.

Obiectio 85.

Obiectio 86.

Obiectio 87.

Obiectio 88.

Obiectio 89.

Obiectio 90.

Obiectio 91.

Obiectio 92.

Obiectio 93.

Obiectio 94.

Obiectio 95.

Obiectio 96.

Obiectio 97.

Obiectio 98.

Obiectio 99.

Obiectio 100.

Obiectio 101.

Obiectio 102.

Obiectio 103.

Obiectio 104.

Obiectio 105.

Obiectio 106.

Obiectio 107.

Obiectio 108.

Obiectio 109.

Obiectio 110.

Obiectio 111.

Obiectio 112.

Obiectio 113.

Obiectio 114.

Obiectio 115.

Obiectio 116.

Obiectio 117.

Obiectio 118.

Obiectio 119.

Obiectio 120.

Obiectio 121.

Obiectio 122.

Obiectio 123.

Obiectio 124.

Obiectio 125.

Obiectio 126.

Obiectio 127.

Obiectio 128.

Obiectio 129.

Obiectio 130.

Obiectio 131.

Obiectio 132.

Obiectio 133.

Obiectio 134.

Obiectio 135.

Obiectio 136.

Obiectio 137.

Obiectio 138.

Obiectio 139.

Obiectio 140.

Obiectio 141.

Obiectio 142.

Obiectio 143.

Obiectio 144.

Obiectio 145.

Obiectio 146.

Obiectio 147.

Obiectio 148.

Obiectio 149.

Obiectio 150.

Obiectio 151.

Obiectio 152.

Obiectio 153.

Obiectio 154.

Obiectio 155.

Obiectio 156.

Obiectio 157.

Obiectio 158.

Obiectio 159.

Obiectio 160.

Obiectio 161.

Obiectio 162.

Obiectio 163.

Obiectio 164.

Obiectio 165.

Obiectio 166.

Obiectio 167.

Obiectio 168.

Obiectio 169.

Obiectio 170.

Obiectio 171.

Obiectio 172.

Obiectio 173.

Obiectio 174.

Obiectio 175.

Obiectio 176.

Obiectio 177.

Obiectio 178.

Obiectio 179.

Obiectio 180.

Obiectio 181.

Obiectio 182.

Obiectio 183.

Obiectio 184.

Obiectio 185.

Obiectio 186.

Obiectio 187.

Obiectio 188.

Obiectio 189.

Obiectio 190.

Obiectio 191.

Obiectio 192.

Obiectio 193.

Obiectio 194.

Obiectio 195.

Obiectio 196.

Obiectio 197.

Obiectio 198.

Obiectio 199.

Obiectio 200.

Obiectio 201.

Obiectio 202.

Obiectio 203.

Obiectio 204.

Obiectio 205.

Obiectio 206.

Obiectio 207.

Obiectio 208.

Obiectio 209.

Obiectio 210.

Obiectio 211.

Obiectio 212.

Obiectio 213.

Obiectio 214.

Obiectio 215.

Obiectio 216.

Obiectio 217.

Obiectio 218.

Obiectio 219.

Obiectio 220.

Obiectio 221.

Obiectio 222.

Obiectio 223.

Obiectio 224.

Obiectio 225.

Obiectio 226.

Obiectio 227.

Obiectio 228.

Obiectio 229.

Obiectio 230.

Obiectio 231.

Obiectio 232.

Obiectio 233.

Obiectio 234.

Obiectio 235.

Obiectio 236.

Obiectio 237.

Obiectio 238.

Obiectio 239.

Obiectio 240.

Obiectio 241.

Obiectio 242.

Obiectio 243.

Obiectio 244.

Obiectio 245.

Obiectio 246.

Obiectio 247.

Obiectio 248.

Obiectio 249.

Obiectio 250.

Obiectio 251.

Obiectio 252.

Obiectio 253.

Obiectio 254.

Obiectio 255.

Obiectio 256.

Obiectio 257.

Obiectio 258.

Obiectio 259.

Obiectio 260.

Obiectio 261.

Obiectio 262.

Obiectio 263.

Obiectio 264.

Obiectio 265.

Obiectio 266.

Obiectio 267.

Obiectio 268.

Obiectio 269.

Obiectio 270.

Obiectio 271.

Obiectio 272.

Obiectio 273.

Obiectio 274.

Obiectio 275.

Obiectio 276.

Obiectio 277.

Obiectio 278.

Obiectio 279.

Obiectio 280.

Obiectio 281.

Obiectio 282.

Obiectio 283.

Obiectio 284.

Obiectio 285.

Obiectio 286.

Obiectio 287.

Obiectio 288.

Obiectio 289.

Obiectio 290.

Obiectio 291.

Obiectio 292.

Obiectio 293.

Obiectio 294.

Obiectio 295.

Obiectio 296.

Obiectio 297.

Obiectio 298.

Obiectio 299.

Obiectio 300.

Obiectio 301.

Obiectio 302.

Obiectio 303.

Obiectio 304.

Obiectio 305.

Obiectio 306.

Obiectio 307.

Obiectio 308.

Obiectio 309.

Obiectio 310.

Obiectio 311.

Obiectio 312.

Obiectio 313.

Obiectio 314.

Obiectio 315.

Obiectio 316.

Obiectio 317.

Obiectio 318.

Obiectio 319.

Obiectio 320.

Obiectio 321.

Obiectio 322.

Obiectio 323.

Obiectio 324.

Obiectio 325.

Obiectio 326.

Obiectio 327.

Obiectio 328.

Obiectio 329.

Obiectio 330.

Obiectio 331.

Obiectio 332.

Obiectio 333.

Obiectio 334.

Obiectio 335.

Obiectio 336.

Obiectio 337.

Obiectio 338.

Obiectio 339.

Obiectio 340.

Obiectio 341.

Obiectio 342.

Obiectio 343.

Obiectio 344.

Obiectio 345.

Obiectio 346.

Obiectio 347.

Obiectio 348.

Obiectio 349.

Obiectio 350.

Obiectio 351.

Obiectio 352.

Obiectio 353.

Obiectio 354.

Obiectio 355.

Obiectio 356.

Obiectio 357.

Obiectio 358.

Obiectio 359.

Obiectio 360.

Obiectio 361.

Obiectio 362.

Obiectio 363.

Obiectio 364.

Obiectio 365.

Obiectio 366.

Obiectio 367.

Obiectio 368.

Obiectio 369.

Obiectio 370.

Obiectio 371.

Obiectio 372.

Obiectio 373.

Obiectio 374.

Obiectio 375.

Obiectio 376.

Obiectio 377.

Obiectio 378.

Obiectio 379.

Obiectio 380.

Obiectio 381.

Obiectio 382.

Obiectio 383.

Obiectio 384.

Obiectio 385.

Obiectio 386.

Obiectio 387.

Obiectio 388.

Obiectio 389.

Obiectio 390.

Obiectio 391.

Obiectio 392.

Obiectio 393.

Obiectio 394.

Obiectio 395.

Obiectio 396.

Obiectio 397.

Obiectio 398.

Obiectio 399.

Obiectio 400.

Obiectio 401.

Obiectio 402.

Obiectio 403.

Obiectio 404.

Obiectio 405.

Obiectio 406.

Obiectio 407.

Obiectio 408.

Obiectio 409.

Obiectio 410.

Obiectio 411.

Obiectio 412.

Obiectio 413.

Obiectio 414.

Obiectio 415.

Obiectio 416.

Obiectio 417.

Obiectio 418.

Obiectio 419.

Obiectio 420.

Obiectio 421.

Obiectio 422.

Obiectio 423.

Obiectio 424.

Obiectio 425.

Obiectio 426.

Obiectio 427.

Obiectio 428.

Obiectio 429.

Obiectio 430.

Obiectio 431.

Obiectio 432.

Obiectio 433.

Obiectio 434.

Obiectio 435.

Obiectio 436.

Obiectio 437.

Obiectio 438.

Obiectio 439.

Obiectio 440.

Obiectio 441.

Obiectio 442.

Obiectio 443.

Obiectio 444.

Obiectio 445.

Obiectio 446.

Obiectio 447.

Obiectio 448.

Obiectio 449.

Obiectio 450.

Obiectio 451.

Obiectio 452.

Obiectio 453.

Obiectio 454.

Obiectio 455.

Obiectio 456.

Obiectio 457.

Obiectio 458.

Obiectio 459.

Obiectio 460.

Obiectio 461.

Obiectio 462.

Obiectio 463.

Obiectio 464.

Obiectio 465.

Obiectio 466.

Obiectio 467.

Obiectio 468.

Obiectio 469.

Obiectio 470.

Obiectio 471.

Obiectio 472.

Obiectio 473.

Obiectio 474.

Obiectio 475.

Obiectio 476.

Obiectio 477.

Obiectio 478.

Obiectio 479.

Obiectio 480.

Obiectio 481.

Obiectio 482.

Obiectio 483.

Obiectio 484.

Obiectio 485.

Obiectio 486.

Obiectio 487.

Obiectio 488.

Obiectio 489.

Obiectio 490.

Obiectio 491.

Obiectio 492.

Obiectio 493.

Obiectio 494.

Obiectio 495.

Obiectio 496.

Obiectio 497.

Obiectio 498.

Obiectio 499.

Obiectio 500.

Obiectio 501.

Obiectio 502.

Obiectio 503.

Obiectio 504.

Obiectio 505.

Obiectio 506.

Obiectio 507.

Obiectio 508.

Obiectio 509.

Obiectio 510.

Obiectio 511.

Obiectio 512.

Obiectio 513.

Obiectio 514.

Obiectio 515.

Obiectio 516.

Obiectio 517.

Obiectio 518.

Obiectio 519.

Obiectio 520.

Obiectio 521.

Obiectio 522.

Obiectio 523.

Obiectio 524.

Obiectio 525.

Obiectio 526.

Obiectio 527.

Obiectio 528.

Obiectio 529.

Obiectio 530.

Obiectio 531.

Obiectio 532.

Obiectio 533.

Obiectio 534.

Obiectio 535.

Obiectio 536.

Obiectio 537.

Obiectio 538.

Obiectio 539.

Obiectio 540.

Obiectio 541.

Obiectio 542.

Obiectio 543.

Obiectio 544.

Obiectio 545.

Obiectio 546.

Obiectio 547.

Obiectio 548.

Obiectio 549.

Obiectio 550.

Obiectio 551.

Obiectio 552.

Obiectio 553.

Obiectio 554.

Obiectio 555.

Obiectio 556.

Obiectio 557.

Obiectio 558.

Obiectio 559.

Obiectio 560.

Obiectio 561.

Obiectio 562.

Obiectio 563.

Obiectio 564.

Obiectio 565.

Obiectio 566.

Obiectio 567.

Obiectio 568.

Obiectio 569.

Obiectio 570.

Obiectio 571.

Obiectio 572.

Obiectio 573.

Obiectio 574.

Obiectio 575.

Obiectio 576.

Obiectio 577.

Obiectio 578.

Obiectio 579.

Obiectio 580.

Obiectio 581.

Obiectio 582.

Obiectio 583.

Obiectio 584.

Obiectio 585.

Obiectio 586.

Obiectio 587.

Obiectio 588.

Obiectio 589.

Obiectio 590.

Obiectio 591.

Obiectio 592.

Obiectio 593.

Obiectio 594.

Obiectio 595.

Obiectio 596.

Obiectio 597.

Obiectio 598.

Obiectio 599.

Obiectio 600.

Obiectio 601.

Obiectio 602.

Obiectio 603.

Obiectio 604.

Obiectio 605.

Obiectio 606.

Obiectio 607.

Obiectio 608.

Obiectio 609.

Obiectio 610.

Obiectio 611.

Obiectio 612.

Obiectio 613.

Obiectio 614.

Obiectio 615.

Obiectio 616.

Obiectio 617.

Obiectio 618.

Obiectio 619.

Obiectio 620.

Obiectio 621.

Obiectio 622.

Obiectio 623.

Obiectio 624.

Obiectio 625.

Obiectio 626.

Obiectio 627.

Obiectio 628.

Obiectio 629.

Obiectio 630.

Obiectio 631.

Obiectio 632.

Obiectio 633.

Obiectio 634.

Obiectio 635.

Obiectio 636.

Obiectio 637.

Obiectio 638.

Obiectio 639.

Obiectio 640.

Obiectio 641.

Obiectio 642.

Obiectio 643.

Obiectio 644.

Obiectio 645.

Obiectio 646.

Obiectio 647.

Obiectio 648.

Obiectio 649.

Obiectio 650.

Obiectio 651.

Obiectio 652.

Obiectio 653.

Obiectio 654.

Obiectio 655.

Obiectio 656.

Obiectio 657.

Obiectio 658.

Obiectio 659.

Obiectio 660.

Obiectio 661.

Obiectio 662.

Obiectio 663.

Obiectio 664.

Obiectio 665.

Obiectio 666.

Obiectio 667.

Obiectio 668.

Obiectio 669.

Obiectio 670.

Obiectio 671.

Obiectio 672.

Obiectio 673.

Obiectio 674.

Obiectio 675.

Obiectio 676.

Obiectio 677.

Obiectio 678.

Obiectio 679.

Obiectio 680.

Obiectio 681.

Obiectio 682.

Obiectio 683.

Obiectio 684.

Obiectio 685.

Obiectio 686.

Obiectio 687.

Obiectio 688.

Obiectio 689.

Obiectio 690.

Obiectio 691.

Obiectio 692.

Obiectio 693.

Obiectio 694.

Obiectio 695.

Obiectio 696.

Obiectio 697.

Obiectio 698.

Obiectio 699.

Obiectio 700.

Obiectio 701.

Obiectio 702.

Obiectio 703.

Obiectio 704.

Obiectio 705.

Obiectio 706.

Obiectio 707.

Obiectio 708.

Obiectio 709.

Obiectio 710.

Obiectio 711.

Obiectio 712.

Obiectio 713.

Obiectio 714.

Obiectio 715.

Obiectio 716.

Obiectio 717.

Obiectio 718.

Obiectio 719.

Obiectio 720.

Obiectio 721.

Obiectio 722.

Obiectio 723.

Obiectio 724.

Obiectio 725.

Obiectio 726.

Obiectio 727.

Obiectio 728.

Obiectio 729.

Obiectio 730.

Obiectio 731.

Obiectio 732.

Obiectio 733.

Obiectio 734.

Obiectio 735.

Obiectio 736.

Obiectio 737.

Obiectio 738.

Obiectio 739.

Obiectio 740.

Obiectio 741.

Obiectio 742.

Obiectio 743.

Obiectio 744.

Obiectio 745.

Obiectio 746.

Obiectio 747.

Obiectio 748.

Obiectio 749.

Obiectio 750.

Obiectio 751.

Obiectio 752.

Obiectio 753.

Obiectio 754.

Obiectio 755.

Obiectio 756.

Obiectio 757.

Obiectio 758.

Obiectio 759.

Obiectio 760.

Obiectio 761.

Obiectio 762.

Obiectio 763.

Obiectio 764.

Obiectio 765.

Obiectio 766.

Obiectio 767.

Obiectio 768.

Obiectio 769.

Obiectio 770.

Obiectio 771.

Obiectio 772.

Obiectio 773.

Obiectio 774.

Obiectio 775.

Obiectio 776.

Obiectio 777.

Obiectio 778.

Obiectio 779.

Obiectio 780.

Obiectio 781.

Obiectio 782.

Obiectio 783.

Obiectio 784.

Obiectio 785.

Obiectio 786.

Obiectio 787.

Obiectio 788.

Obiectio 789.

Obiectio 790.

Obiectio 791.

Obiectio 792.

Obiectio 793.

Obiectio 794.

Obiectio 795.

Obiectio 796.

Obiectio 797.

Obiectio 798.

Obiectio 799.

Obiectio 800.

Obiectio 801.

Obiectio 802.

Obiectio 803.

Obiectio 804.

Obiectio 805.

Obiectio 806.

Obiectio 807.

Obiectio 808.

Obiectio 809.

Obiectio 810.

Obiectio 811.

Obiectio 812.

Obiectio 813.

Obiectio 814.

Obiectio 815.

Obiectio 816.

Obiectio 817.

Obiectio 818.

Obiectio 819.

Obiectio 820.

Obiectio 821.

Obiectio 822.

Obiectio 823.

Obiectio 824.

Obiectio 825.

Obiectio 826.

Obiectio 82

carentur, non intelligebantur librorum nomine comprehensa.

36 *Obiectio 4.* Quartò obicitur, quia prohibito libro quælibet pars illius libri, atque adeo singula eius folia, etiam si ab aliis separantur (prohibita sunt, fatentur Sanchez, & alij, ergo non solum prohibent libri strictè sumpti: nam duo folia libri separata ab aliis, non sunt magis liber, quam epistola duobus foliis, seu chartis contenta. Respondeo negando consequentiam: quia cùm liber, non sit aliud, quam omnes eius partes, non potuit liber prohiberi, qui prohibentur eius omnes partes, quæ quo cumque postea ferantur etiam ab aliis partibus separatae, ferunt secum suam prohibitionem partialem. Epistola vero brevis, nec est liber, nec pars libri prohibiti, quare nec totaliter, nec partialiter prohibitionem illam participat. Notant autem bene prædicti Doctores, prohibito libro, prohibitum eriam esse indicem libri, propositum, & similia, quia haec omnia in rigore partes sunt illius libri prohibiti.

37 Petes, quid si aliquis cum facultate requiriatur sibi ex eo aliqua censibunturne hac etiam bim hæretici prohibita, ita ut sine licentia legi non possint? Respondeo, si solum notet sibi vnam, vel altera pars sibi ex eo tam sententiam, vel solum argumentum eorum, aliqua, an que hæreticus dicit, ut substantia recordetur, non videtur prohibita, quia nec sunt liber hæretici, nec pars illius moraliter loquendo. Si vero transcriberet sibi partem libri, prout est in ipso libro, eadem esset ratio de illo scripto, ac si alias chartas à libro separaret, & sibi reserueret, esset enim vero pars illius libri alio charactere scripta.

38 Petes iterū, quando concio vel epistola hæretici non censabitur attingere libri mensuram, cūcī, velepiſto. vt in hac Bullæ cœnæ prohibitione non comprehendatur? Respondeo, hoc iudicium morale geretur mō. esse, & videndum iuxta communem, & vulgatem loquendi modum, an ille propriè loquendo appelleretur liber, an porcius codex, vel charta. Castro Palao *vbi supra num. 5.* in fine facetus disputationem hæretici decem folia continentem librum esse, & comprehendendi hac prohibitione; quod fortasse intelligit de decem foliis papyri integræ: nam si a reducentur ad formam minorem in octauo, vt dicunt, vel in decimo sexto, libellum certè completeret: sunt enim libelli aliqui præ manibus, q̄li 64. chartas in decimo sexto habente, quibus octo chartæ papyri integræ correspondunt. Sic de Persij veribus dixit Marialis, *sapiens in libro memoratur Persius uno:* cum tamen omnia eius carmina libellum vix implant paucorum foliorum; & quod plus refert, S. Ioannes Apocalysim suam librum s̄epe appellat c. 22 cū tamen tota paucis folijs comprehendatur. Fatoe tamen, moraliter hoc accipiendo esse, neque enim sola quantitas, vel mensura materia consideranda videtur: nam continget, orationem aliquam publicè memoriter recitaram plus materia continere, quam totus Persij liber contineat: & tamen oratio illa si publicè edatur non applicabitur liber, sed declamatio; seu oratio: quare consulendum est hominum v̄sus, ex quo vocabula suam vim habent, & iuxta eundem v̄sum videntur.

39 An comprehenduntur, an aliquod hæretici scriptum sit, vel non hæretico rivo tantum Secundò dubitatur circa eandem partem, an manuscripti, in ea comprehendantur libri hæreticorum etiam

non typis editi, sed manuscripti. Respondetur ex omnium sensu comprehendendi: ita Suarez dicta *scilicet 2. num. 10.* Sanchez *dicit cap. 10. num. 2.* Vgolinus, quem affert, & sequitur Castro Palao *vbi supra num. 3.* Ratio autem est clara, quia antequam Typographia ars inuenietur, componebantur, & euangelabantur veræ libri, & prohibebantur, & comburebantur plus libri hæreticorum: non desierunt autem esse libri illi qui anteā erant libri, per aduentum Typographie: liber ergo manuscriptus veræ est liber, & Diaconus qui confertur per contactum libri Euangeliorum, verè conferri poterit porro libro Euangeliorum manuscripto, & sic de aliis, in quibus de libris agitur, & in ipsis Bibliothecis celebrioribus praefertur in Vaticana, maxima librorum pars est ex manuscriptis antiquis.

Tertiò dubitatur, an ad hanc censuram bullæ cœnæ incurrendam, necessè sit quod Autor libri sit damnatus de hæreti, an vero sufficiat esse hæreticum. Nam Graffius 1. parte decisionum lib. 4. cap. 18. num. 40. & 43. dicit requiri ut liber sit hæretici condemnati. Hac tamen verba non de condemnatione iuridica, sed de cettim interpretatur Sanchez *vbi supra num. 24.* Nam ipse Graffius affert statim in Exemplum Erasmus, de quo non confabat clare an esset hæreticus: si tamen id constet, id sufficit, ut docet Sanchez, Suarez dicta scilicet 2. num. 11. Castro Palao *vbi supra num. 1.* & alij: & colligit clare contextu Bullæ, excommunicantur enim omnes hæretici, corumque libros legentes tenentes, &c. ergo eorum libri ibi prohibentur, qui immediate ante excommunicantur ob haeresim: excommunicatio autem illa comprehendit certissime omnes hæreticos, etiam non denuntiatos, nec declaratos, ergo eorum etiam libri ibi sub ea excommunicatione prohibentur, si tamen lectori constet Autorem esse hæreticum.

Non tamen comprehenduntur hac Bullæ clausula libri infidelium non baptizatorum, quia hæretici non sunt, ut cum aliis Suarez dicta scilicet 2. num. 1. qui notat hæretici nomine hic intelligit etiam Apostolatum, qui post baptismum ad Iudaismum, vel Paganismum transtut, nam ij omnes hæreticorum penas patiuntur; si autem non sit baptizatus non comprehenditur; licet multi ex iis etiam libris aliis prohibitionibus peculiari bus extra Bullam cœnæ nominarim veterunt, ut notat Hurtado *diff. 76. num. 300.* & de libris Astorii suspecti in fide idem notat §. 296. de libris vero Magorum, qui hæretici non sint, & ad Astrologiam iudicantium prohibitam pertinentibus, non est dubium quod prohibicunt, ut constat ex Bulla Sixti V. edita anno 1585. & confirmata à sanctissimo Domino nostro Urbano VIII. Bulla edita anno 1631. ut cum aliis, quos affert, notat Diana part. 4. tract. 7. de penis delittorum, &c. resolut. 6. in fine: sed tamen ij non intelliguntur comprehensi in hac Bulla cœnæ: si Autores hæretici non sint, ut docent communiter Doctores, quos affert, & sequitur idem Diana part. 1. tract. de Bulla Cruciatæ solnt. 30. & Sanchez num. 32. vbi notat à Pio V. fusse comprehensos, sed postea id sublatum esse à facie foribus illius.

Quartò tamen dubitari potest de ritualibus Grecorum, & aliorum schismaticorum, an comprehendantur in hac Bullæ clausula. Negat Fabrianius de hæreti quest. 180. num. 10. Sanchez folio 41

43. *em. 27. & Azor. I. tom. lib. 8. cap. 16. quæst. 8. quæ*
hi ritus non sunt ab Ecclesia Latina tanquam
hæretici existimati: Alij tamen putant compre-
hendi, ita Suarez vbi suprà num. 12. & Castro Pa-
lao num. 1. quia Autores de facto sunt hæreti-
ci, & libri illi de religione tractant, imò frequen-
ter errores contra fidem Catholicam ibi repre-
sentantur admixti: & idcirco Græci Catholicæ Eu-
chologium, seu Rituale græcum SS.D.N. Vrba-
no VIII. obtulerunt, ut Romæ reuidetur, &
corrigeretur, vbi accurato examine reuismus, &
à nonnullis, qui irrepererant erroribus, expurga-
tum fuit.

Vtraque sententia habet aliquid veri: distin-

guendum enim est, cùm aliquando eiusmodi li-

bris precum, & rituum constet esse ab hæreticis

compositos, quæ sunt libri rituales, & precum

à Calvinistis, & Lutheranis editi, quorum plures

reperiuntur nominatio prohibiti in indice li-

brorum prohibitorum: ienam sunt plane libri

hæreticorum, & agunt de religione, cum tradant

modum Deum religiosè (ut ipsi dicunt) colendi

& orandi. Evidenter dicendum est, si similibus li-

bris à schismaticis factis, cùm hodie nulli sint

schismatici, qui non sint hæretici, cùm negent ad

minus primatum, & potestatem Romani Ponti-

fici; & denique in iis libris errores non pauci

contra fidem inueniuntur. Alij tamen sunt libri

rituales, quibus hæretici & schismatici vtuntur,

quos non constat ab iis post hæresim, aut schis-

ma compositos, sed postiùs creduntur esse anti-

qui, & ab Apostolis, vel Patribus antiquis deri-

uari; quales sunt plures liturgia Aethiopum,

Græcorum, & aliorum, quæ habentur in Biblio-

theca Patrum, & Euchologio Græcorum, & alia

similia, quæ creduntur originem trahente à Patri-

bus, & Catholicis, licet postea aliqui fortasse er-

tores tempore schismatis ab hæreticis fuerint ad-

mixti; quod tamen non sufficit, ut dicatur liber

ille ab hæreticis compositus, sed ad summum

corruptus, & vitius. Et hi quidem libri non

consentent comprehendensi in Bulla Cœnæ, sed sine

scrupulo retinentur, ut notitia antiquitatis non

pereat, & quando spes apparet utilitas, expug-

nantur ab erroribus, qui irrepererunt, prout in ri-

tuali Græcorum factum est, in quo Petrus Ar-

ecadius libro integro de sacramentis Ecclesiæ

Orientalis diligenter examinavit, qui essent ibi

errores denuo introducti, & qui essent titus verè

antiqui à sanctis Patribus originem trahentes.

De liturgiis
Ethiopum,
Græcorum,
& aliorum.

44. *An compre-*
bendatur li-
ber, qui ha-
reticus com-
positus antequā
ab hæresim
liberatur, vel
postquam ab
hæresi resi-
putatur.

Aduerte item, non comprehendendi hac Bullæ

prohibitione librum, quem hæreticus compo-

suit, antequam in hæresim labetur, vel postquā

ab hæresi resipuit, sed verba illa intelligi in sensu

composito, hoc est librum hæretici, id est, com-

positum ab hæretico, quando hæreticus erat.

Sic legitur hodie ad maiorem Autoris confusio-

nem liber de Sacramentis, quem pro defensione

fidei Catholicæ Henricus VIII. Anglia Rex suo

nomine editit, & in Vaticano Bibliotheca ori-

ginale ipsum allervatur, quod ad Romanum Pon-

tificem transmisit, antequam hæreticus fieret. Sic

etiam legitur eruditum opus Sixti Senensis,

quod postquam ab hæresi resipuit, pro Ecclesia

scripsit, & alijs libri similes.

45. *An fragme-*
ta librorum
hæreticorum
que auctores
aduersi

Aduerte etiam, non comprehendendi hac prohi-

bitione fragmenta hæreticorum librorum, qua-

interdum apud Catholicos Autores reperiun-

tur, ut refutentur, vel ut illis respondeantur, quia

liber ille non est hæretici, sed Catholicæ, qui hæ-

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

tericum non potest commode refutare, nisi eius *Catholicos*
verba referat. Nec refert, quod aliquis curiosè
legat verba sola hæreticorum in eo libro recita-
ta, ut sciat quid illi dixerint, quia animus hic non
prohibetur in Bulla Cœnæ, ut notauit, Sanchez
dito cap. 10. num. 23. cum aliis multis quos af-
fert. Secus tamen dicem, si ex industria tran-
scriberet omnia hæretici verba, & in unum seorsim
colligeret: illa enim scriptura seorsim posita
sine impugnatione Auctoris Catholicæ esset vel
liber, vel magna pars libri hæretici, quæ licet cum
antidototo illo, & ut pars libri Catholicæ permittatur,
non tamen seorsim, & sine impugnatione ap-
posita.

46. Quintò dubitatur de libro hæretici, cum *An liber ha-*
commentariis Catholicis, vel è contra de libro
Catholicæ, cum notis, & commentariis hæretici
Sanchez vbi suprà num. 25. negat comprehen-
di in hac Bullæ prohibitione librum Catholicæ,
cum commentariis hæretici, quamvis commen-
tarij excederent textum Catholicæ: quod doc-
cet etiam Sousa in expositione Bullæ Cœnæ, quem
affect, & sequitur Diana part. I. tral. de Bulla
Cruciae, refolut. 32. quia is liber potius Catholicæ,
quam hæretici appellatur. P. Suarez dila-
fest. 2. num. 13. & tom. de Censuris disput. 21. sect. 2.
num. 10. dicit in primis si liber æquè primus, &
communi consilio compositus sit ab Auctore
Catholicæ, & hæretico, vel à communitate con-
stante ex Catholicis, & hæreticis, librum com-
prehendi in hac prohibitione, quia verificatur,
quod habeat auctorem hæreticum, quamvis non
solum idemque docet, si liber sit hæretici, cum
scholiis Catholicis: fecus verò si liber sit Catholicæ
hæretici, nisi scholia talia essent
veriōrem partem libri conficiant. P. Hurtado
disp. 76. sect. 8. §. 203. & 304. utramque senten-
tiam conciliat, vel temperat, dicens, librum hæ-
retici, cum glossis, & commentariis Catholicis
prohibitione hac comprehendendi, si verò liber sit
Catholicæ cum scholiis, & commentariis hæretici
distinguit. Nam commentator aliquando est
talis, ut non possit à textu commodè separari,
qui solum literam explanat, qualia sunt Com-
mentaria Cajetani in S. Thomam, & hæc non
comprehenduntur, quia liber ille nomen habet
ab Auctore solum Catholicæ, sive glossa textum
excedat, sive excedatur ab illo: hoc enim parum
refert. Aliquando verò commentator disputationes,
questiones instituit, occasione quidem à
textu captata, sed quæ non pertinent ad litteræ
explicationem, & possunt commodè à textu se-
parati; & hoc casu dicit librum esse comprehen-
sibile, quia est liber hæretici. Sic enim tom. Suarij
ipsius in S. Thomam, licet textum S. Thomæ
contineant, libri tamen Suarij appellantur, &
sunt, cùm disputationes ibi posita etiam sine tex-
tu S. Thomæ edi possent.

Hæc Hurtadi regula non videtur mihi solida:

nam commentatoris literales in sacra Scriptu-

ram edunt passim eius interpretos, qui tamen li-

ibri simpliciter, & absoluē corundem interpre-

tum dicuntur, ut constat de tomis Alfonsi Sal-

monis, Cornelij, & aliorum in varios Scriptu-

ra libros. Vnde si hæreticus similes tomos ede-

ret in Scriptura explicationem, comprehendend-

erentur plane in Bulla Cœnæ. Quid enim refert,

quod disputationis institutus de sensu Scripturæ,

vel de quavis alia materia sacra? Vtrumque certè

argumentum potest esse libri de religione tracta-

De virtute Fidei diuinæ,

592

tis. Vnde cùm aliunde non possimus in vniuersum commentarios omnes ab hac prohibitione excusare, vt bene probat Suarez, quia omnes ferè libri Theologorum scholasticorum commentarij sunt in Magistrum sententiarum, vt in S. Thomam, aut Scorum; sicut & plurimi Philosophorum libri sunt commentarij in Aristotelem, qui tamen omnes libri horum auctorum nominantur, & astimantur, recurrendum videtur ad regulam ipsius Suarez, vt si textus Auctoris Catholici non excedat commentatorum hæretici, ita ut maior pars trahat ad se minorem, libri illi censeantur Auctoris hæretici. Regula autem Hurtadi posset in uno casu deseruire ad magis restringendum. Quando scilicet hæreticus occasione accepta ex libro Catholici, disputationes apponeret, quæ non facerent unum cum texu Catholici: nec tam essent commentatorius quām tractatus diuersus, intelligeretur liber hac prohibitione comprehensus, etiam si pars ab hæretico addita minor esset quām textus, Catholici: quia tunc non esset vno sufficiens, vt una pars maior traheret ad se minorē, sed potius videretur fraus in legem, vt sub umbra libri Catholici ederetur alter liber hæretici, qui seorsum editus comprehensus clare esset in Bullæ cœna: quo prætextu inueniretur facilis via hanc Bullæ censuram eludendi.

48

An liber hæretici non tractans de religione, qui tamen vnicam hæresim incidenter continet, vel è contra, si tractet de religione, sed men vnicam hæresim incidenter continet, vel è contra, si tractet de religione, licet nullam hæresim continet: quia verba disfunctiū posita sunt, libros, quæ hæresim continant, vel de religione tractant; quæ verba verificantur ex libro tractante de religione, licet non continet hæresim. Ratio autem esse potuit, quia non decet Catholicos discere ab hæreticis, quæ ad religionem pertinent; nam (vt dixit ille) timeo Danos, vel dona ferentes; & tunc etiam quando religiosi apparent, suspecti nobis esse debent.

49

Difficultas est, an si liber hæretici non tractet de religione, continet tamen vnam hæresim, id fatis sit ad hanc Bullæ censuram. Negarunt Sayrus, & Graffius apud Sanchez dicto cap. 10. num. 34. nisi liber ex professo tractet de religione, vel hæresi: quam sententiam probabilem esse dicit Diana 1. part. tract. di Bullæ Cruciate resolut. 3. pro qua etiam afferet Soufam ex ordine Prædicatorum in expositione Bullæ cœna Disp. 13. cap. 2. concl. 2. afferet etiam (quod miratus sum) pro eadem sententia Filliucium tom. 2. tractat. 12. cap. 7. numero 20. 4. qui tamen expressis verbis ibi contrarium docet, nec mentione quidem facta huius opinionis, cuius verba statim referant.

Alij ergo omnes hanc sententiam impugnant, & merito, dicuntque sufficere, si in libro hæretici vna hæresis inueniatur, etiam si ex professo de hæresi non tractet, ita Suarez de Censuris Disput. 21. sect. 2. numero 10. & in praesenti dicta disput. 20. sect. 2. num. 16. Sanchez dicto num. 34. Bonacina, Conich, Farinacius, quos refert, & sequitur Castro Palao dict. tractat. 4. disputat. 2. punto. 10. §. 1. num. 7. Alterius, & Portel apud Dianam, ubi supra Hurtado ib presenti disput. 76. §. 29. 5. & denique Filliucius male pro contraria

sententia adductus, verba illius eo in loco hac sunt: si liber sit hæretici, etiam si vnam solam hæresim continet, inducit excommunicationem legem. At si ex professo de religione non tractet, non incurreret eum legens. In quibus verbis distinguuntur de libro hæretici continente hæresim, vel non continentem: primū dicit cōprehendit hæresim, etiā vnam solam hæresim continet, secundū vero non cōprehendit, nisi ex professo de religione tractet. Vnde postea in collectione, seu compendio tractatus 22. & illius capituli septimi, locum dicit si continet hæresim, vel de religione tractat, legens excommunicationem incurri. Nec aliud potuit ex verbis Bullæ colligiri in quibus distinguitur, quod liber vel hæresim continet, vel de religione tractet, & quāvis ad hoc secundum necesse sit ex professo tractare, quia tractare non est obiter aliquid attingere, sed contumaciam hæresim id non requiritur; nam si obiter etiam hæresim continet, verè continet hæresim. Alioquin si requireretur ex professo de hæresi tractare, non oportuerit in Bulla distinguere illos duos casus, sed sufficeret uno vello excommunicare legentes libros hæreticorum de religione tractantes: nam qui de hæresi ex professo tractat, eo ipso de religione tractat, cum tractet de neganda propositione à Deo revulata, cuius fides ad religionem pertinet. Non etsi ergo dubium, quod ad hanc censuram satius sit, si liber hæretici vnam hæresim continet, licet de ea ex professo non tractet.

Sed circa hoc septimū dubitatur, quid sit de religione tractare, Suarez in praesenti dict. sect. 2. num. 16. dicit, cum librum de religione tractare, qui per se continet sacram doctrinam, siue sit exponendo scripturam, siue scholasticam doctrinam, siue conciones, siue casus, siue conscientia, siue alia, que ad cultum Dei vel sanctorum, vel laudem animarum spectant. Idem docet Sanchez num. 21. docens libros etiam, qui agunt de Clericis, & monachis, vel de moribus Christianis, & non solùm politicis, non tamen qui de Philosophia, aut inferioribus artibus, vel historia tractant. Addit denique Hurtado dict. ad dict. 76. §. 304. comprehendit librum, qui tractat de iuribus Ecclesiæ, de interpretatione epistolarum Pontificium, vel iuris Canonici, aut Civilis. Hoc tamen ultimum de iure civili non proboscis enim fint materię ad meras leges civiles spectantes, & intra legum ciuilium terminos tractentur, non videntur de religione esse: nam tractatus legitimus de suis iuribus, de usufructu, de officio Pistoris, & similes nihil habent cum religione commune, sed sunt sicut tractatus de medicina, vel Philosophia.

Dubitatur tamen octauo, an necesse sit quod totus liber de religione tractet; vt haec censura comprehendatur; omnes fatentur regiū ad eam, quod ex professo agat de rebus ad religionem pertinenter, nec sufficeret, quod obiter aliquid de religione attingat, si tamen hæresim non continet: nam tractare, in rigore non est obiter sensum suum dicere, sed defendere, probare, contraria soluere. Vnde aliquis posset inferre, sequiri, quod libri argumentum de religione sit nam omnia alia videntur incidenter, & quali per transennam, ac obiter dici. Id tamen negant expressè Sanchez dicto cap. 10. num. 34. dicens, ad hanc censuram incurrandam non esse opus, vt argumentum libri sit de religione, sed cuiuscunque

quæ rei sit argumentum, si ita notabiliter tractat de religione, ut arbitrio prudentis censetur ex professo, & non obiter de ea re tractare, id *hacis* esse, quia verificatur librum illum de religione tractare. Mitius videtur loqui Suarez dicta sect. 2. num. 16. dicens, *non facit esse ut obiter aliquid de religione attingat*, sed quod ex *insti*tuto de religione tractet, *id enim in rigore verba significant*. Dicitur autem de religione tractare, si per se contineat sacram doctrinam, &c. vbi videtur exigere, quod ex *insti*tuto, & per se tractet de religione, unde contrarium videtur sentire, si præter *insti*tutum, & per accidentem de religione loquatur.

Non tamen credo, quod Suarez iis verbis exigit, quod præcipuum libri argumentum sit de religione; nam similiter à Paulo V. & sanctissimo domino nostro Urbano VIII. prohibita est editio librorum tractantium, *de auxiliis diuine gratiae*, sine licentia speciali sedis Apostolicae, quam quidem prohibitionem non effugeret, qui in libro, cuius argumentum præcipuum aliud esset, questionem, & controveriam de efficacia diuinorum auxilij infererer, & disputaret. Nec enim necesse est, quod de sola illa materia liber, vel auctor tractet, ut verè dicatur ibi eam tractare. Sic dicimus passim S. Thomam in 2.2. tractasse de vero, quamvis non fuerit argumentum totius illius voluminis: imò licet occasionaliter subiorum quæstio, adhuc dicitur tractari: sic enim multi Theologi in 1.2. dum tractant de meritis, & d'reuiscientia meritorum, occasione accepta agunt de reuiscientia peccatorum, an possint peccata semel remissa reuiniscere, quam quæstionem licet ex occasione meritorum, in eum locum adducant, sed tamen verè, & in rigore ibi tractant de reditu peccatorum. Quando ergo dicitur ad hanc censuram exigere, quod ex *insti*tuto, & per se tractetur de religione, non debet esse sensus, quod illa tractatio per se pertinet ad *insti*tutum, & argumentum illius libri, sed quod per se pertinet ad sermonem *insti*tutum in illa libri parte, quæ tamen pars non sit quasi parenthesis, vel digressio breuis ab *insti*tuato sermone, sed in qua de religione instituatur sermo. Quare si hæreticus librum scribat de politica sua Cuiutatis gabenatione, & ea occasione agat de non permittendis orationib; ac denique ea occasione caput inscribat de non permittendis in sua ciuitate religiosis mendicantibus, qui ex alieno viuant, dicetur verè in eo libro de religione tractare, quia de religioso arguento sermonem instituit, & circa religiosam materiam non solum sensum proprium obiter significavit, sed probare instituit, & rationibus persuadere. Sicut concionator, qui ex verbis Euangelij occasione accepta, agit de necessitate alicuius specialis virtutis, v.gr. castitatis, & obiter reprehendit iudices & magistratus, quod adulteros non puniant, dicitur tractasse de necessitate castitatis, non verè de iudicis obligationibus, quia de illa sermonem instituit, & ad illam confirmandam obiter reprehendit iudicium negligentiam in puniendis publicis delictis contra virtutem castitatis.

53 Dubitabis ergo circa hoc ipsum, an censeri debet tractare de religione liber, in quo hæreticus agit de superstitionibus, vel magis arti- bus. Affirmat Suarez in presenti dicta sect. 2. in quo hæret. num. 16. in fine, quia hac religioni aduerfantur, Card. de Lugo de virtute Fidei divina.

& contrariorum eadem est ratio: quare prohibiti libris de religione tractantibus, prohibentur, ticus actis de superstitiōni- bus vel ma- qui tractant de virtute religioni contrariis. Idem greci nomen supponere videntur Nauatrus apud Sanchez, Vinaldus in bullam Cœna in explicatione prima excommunicationis num. 13. & idem Sanchez dico cap. 10. num. 32. vbi notanter dicunt, habentes libros magicae artis non comprehendendi hac Bulla censura, si Autores hæretici non sint. Alij tamen aliter videntur loqui Antonius Souza ex ordine Prædicatorum in explicatione Bullæ Cœna cap. 2. disp. 13. num. 5. dicit, hos libros Magicae artis non comprehendendi hac Bullæ censura, quia, licet sint suspecti, hæresim tamen non continent, vbi viderur clare loqui de libris compositis ab hæretico: alioquin etiam si hæresim continerent, non comprehendetur in Bulla Cœna. Eodem modo videntur loqui Bonacina tom. 3. in explicatione Bullæ Cœna cap. 1. q. 2. p. m. 4. num. 4. vbi dicit, libros Magicae artis comprehendendi hac Bulla censura, quoniam si sunt libri hereticorum, simulque hæresim continent: si ergo hæresim non continent, non comprehenduntur, quamvis de Magia tractent.

Ego doctrinam Suarij approbo quoad libros hæreticorum, tractantes de superstitiōni- bus, quādo eas sub specie religionis tradunt, quasi virtus in illis superstitionibus sit ex Deo, quia tunc tractant de religione, videntes falso religionem, seu superstitionem pro religione vera. Quando verò agunt de Magia, supponentes & prohidentes Magia virtutes esse ex Dæmoni, & tradentes, quibus signis, & pactis inuocandus sit, vt auxilium praestet, non video clare, quomodo hac Bulla censura continerant, licet aliiunde certius sit esse alibi prohibitos. Suppono enim, posse contingere, vt nullarū hæresim continerant, sicut potest Magus reperi, qui hæreticus non sit, sed credit id totum illicitum esse, & Dæmonem non nisi sacrilegè inuocari posse. Tradunt tamen regulas, & modum ex Dæmoni pacto ad eum efficaciter inuocandum. Aliiunde verò non videntur lati probari, quod liber ille de religione tractet, sive enim prohiberi ne edantur libri de iustitia, sive de legibus: nunquid hoc ipso prohibitus esset liber, quem aliquis scriberet, de arte cauē furandi, & fraudibus, quibus furtu sua ingeniosi fures exercuerunt, quia furtum iustitia, & legibus aduersatur? Certe quando dicitur quod contrariorum eadem est ratio, & disciplina, sensus est, quod ex definitione unius contrarij colligi potest definitio alterius, & ad eandem disciplinam spectat de vitroque agere, & eius naturam explicare: unde ad eandem disciplinam spectat agere de virtutibus, & vitiis, de iustitia, & iniustitia, de religione, & irreligiositate, de medicina, & de morbis, quibus medicina adhibetur. Non est tamen idem tradere præcepta vulnerandi hostes, ac agere de curatione vulnerum; nam illud primum spectat ad artem militarem, vel gladiatoriæ, hoc verò secundum ad artem medici, vel chirurgi, vnde prohibiti libris medicinæ, nō esset prohibitus liber de arte gladiatoriæ, vel de præceptis practicis pugnandi, & vulnerandi hostes. Sic ergo prohibitus in Bulla hac libris hæreticorum tractantibus de religione, non videntur eo ipso prohibiti coram libri, tradentes præcepta practicæ Dæmonem inuocandi: sicut nec prohibitus intelligetur in Bulla liber hæretici de arte ingeniosis furandi, quamvis furtum Christianis-

54
senentiā
Antorit.

D D d 3 monib; 3

moribus aduersetur. Neque in his est periculum falsa doctrinæ, dum non assertur id esse licitum, sed ponūs supponit illicitum; & refutat quibus signis Dæmon se aliquid erit, vt mirabilia, & præstigia opereret: quæ omnia verissima esse possunt, & abique vilo errore sciri, solūmque potest eorum notitia esse perniciose, quatenus curiosi, & vani homines eam ad praxim reducere vellent. Vnde periculum non est ob falsitatem doctrinæ, vel falsi dogmati, sed ob humanam fragilitatem, quæ abutetur notitia vera ad mores corruptendos. Nec inuenio præter Suarium, alium, qui expressè contrarium dicat: nam Sanchez, & alij super adducti, solūm dicunt, libros Magice artis non comprehendendi hac censuræ, si Auctores hereticæ non sint, per quod non significant comprehendendi quoties Auctor est hereticus, sed suppositionis terminis habilibus, hoc est, si heresim aliquam contineant prout frequenter continere solent, vel si de religione tractent. Naustrus autem, quem Sanchez citat in Summa Latina cap. 27. n. 55. idem dicentem, in mea certè Romana editione anni 1590. nihil prorsus dicit.

55
Si hereticæ vel tripli volumine diuīsum sit & in uno ex ille vel tripli lis reperiatur aliqua heresim, an omnia illa volumina diuīna censeantur prohibita in hac Bullæ clausūsum sit, & la, etiam si de religione non tractent, an illud solūtis reperiatur Sanchez vbi supra aliqua heresim, 36. dicit, non censi prohiitum volumen sit, an omnia illud, quod nec de religione tractat, nec in eo illa heresim continetur, pro quo afferit etiam Vgolina confessio cap. 1. verbo ac eorundem libros §. 1. num. 2. versic. 6. quod tamen Sanchez intelligit, quando vere sunt diuersi tomi, etiam si aliquis per accidēt eos simili in eodem tomo conglutinet. Secus verò est, si unicus tomos in plures libros diuīsus sit, sicut Magister sententiārum diuīsus opus Theologicum in quatuor libros, & sicut ipse Sanchez diuidit singulos tomos de matrimonio in plures libros: tunc enim plures libri faciunt vnum tonum, & vnum librum vulgarem, & omnes erunt hac censura prohibiti, licet aliquis commoditatis gratia singulos Auctoris libros seorsim conglutinaret.

56
P. Suarez in praesenti dicta scilicet 2. num. 9. dicit, hanc Sancij doctrinam veram esse, quando tomi sunt ita distincti, ut sine omnino de diuersis argumentis, nec habent inter se ullam connexiōnem, tunc enim procedit ratio facta: fecus verò si eterque tomus sit eiusdem argumenti cum connexione inter se: tunc enim eterque tomus comprehenditur hac prohibitionem: tunc quia eterque de religione tractat, quod sufficit ad hanc prohibitionem, tum quia reuera eterque est pars operis vnius, licet per accidentem diuidantur, propter virandam magiam vnius voluminis molem.

Hac tamen Suarij doctrina explicatione indiget, vel certè moderatione. Negari enim non potest, posse aliquando cundem Auctorem idem argumentum pluribus tomis ita profequi, ut sint libri, & tomi diuersi, ita ut prohibito vno alij non prohibeantur. Et quidem hoc videtur in vnu sacra Congregationis Iudicis Romanæ, quæ aliquando prohibet vnum solum tonum aliquius Auctoris, non verò ceteros eiusdem, licet sint de eodem argumento: exempla possimus afferre, sed oportet bonorum Auctorum nominibus parere. Deinde certum est, tomos omnes Cardinales Baronij de eodem argumēto esse, nempe An-

nales Ecclesiasticos: & tamen si Auctor effet hereticus, nec argumentum effet religiōsum, sed profanum, v. gr. historia politica, nemo dicit eodem tomos esse prohibitos ex vi Bullæ censuræ, eo quod in vno ex illis una heresim reperiatur. Ratio autem prima, quam Suarez assert ad bandum utrumque tonum comprehendendi, quia eterque sit eiusdem argumenti, eterque tractabat de religione, quod sufficit ad hanc prohibitionem; hæc, in quam, ratio non videtur esse ad rem, quia hoc dubium non procedit, quando libri heretici tractant de religione, sed solum quædo in vno solo tomo aliqua heresim reperiatur.

Non est igit̄ vera regula in vniuersum, quod quoties plures tomi habent connexionem alijs, quam inter se ratione argumenti communis, quod habent, sufficiat una heresim in vno tomo reperiuta, vt omnes alij tomi, etiam de religione non tractantes hac bullæ censura comprehendantur. Quod potest ab absurdo ostendiponens enim, sic fecit Cardinalis Baronius, ita hereticum aliquem, non simul, sed successivè plures tomes compondere de historia prophana, solumque sufficiat edere, & in quatuor primis, quia ubique rite, vna vulgari fuerant, & impunè legebantur, nullam evanescere continent heresim: postea verò in 5. tomo heresiis una reperiatur, nunquid ea de causa incipient ipsa facta prohibiti esse ex Bullæ censuræ, omnes priores tomi, qui anteas prohibiti non erant? Nemo, credo, id concedet, sed prohibito fit in 5. tomo, in quo solo peccatum est nec retrotraheatur pena ad tomos antiquiores innocentes. Non ergo sufficit connexionis qualisunque in argumento eodem, quod pluribus tomis continetur, ut error vnius refundat probationem hanc in omnibus aliis.

Fateor tamen cum Suario, non sufficere è contra diuisionem materialem eiusdem operis in plures tomos, ut error vnius non refundat probationem in alios, sed credo attendandam esse divisionem formalem, ut in dicam. Vnitas enim, vel pluralitas in his rebus accipienda est moraliter, cum analogia ad entia physis; in quibus illa dicuntur duo simpliciter, quorum singula per se subsistunt, & non in alio. Sic per separationem sunt duas aquæ, quæ antea erant duas partes solum vnius aquæ, quia ex se illæ partes erant indifferentes, ut essent partes, vel tota diversa. Alia verò sunt entia, quæ ita ex natura sua sunt partes, ut etiam post separationem non habeant singula denominationem totius, vel nisi completi, sed parti: sicut materia, & forma hominis, etiam si parentur, non dicentur duo suppositi, vel duas naturæ, sed partes vnius naturæ: sicut etiam manus, pes, caput, non dicentur plures nature, etiam si parentur, qui ex se sunt partes exigentes vniōnem cum aliis partibus. Hoc ipsum cum proportione reperiatur in libris, sicut enim aliqui ita dñisi in plures tomos, ut tamen singuli tomi non subsistant per se, ut ita dicam, sed quatenus cum aliis compount vnum opus, vnde non possunt cōmodè edi in lucem seorsim, nec emi, aut vendi seorsim, quia singuli sine aliis essent fere inutilis, vel parum viriles. Quis enim emat partem hyemalem breviori sine parte afflanti,

vati, licet sint tomī diuisi: idem dicerem de Thesauro linguae latine, qui licet sit in plures tomos distributus; singuli tamen seorsim parum viles essent, nec ab illo prudenter emerentur, nec unquam singuli sine aliis omnibus imprimuntur: quare Auctor non dicitur plura opera scripsisse, sed unum solum opus in plures tomos distributum. Atque idem fortasse aliquis iudicabit de opere Thomae Sanchez de Matrimonio, quod licet sit in tres tomos ab Auctore diuisum, singuli tamen seorsim, nec edi, nec emi commode possent, propter maximam dependentiam, & connexionem, quam ad inuicem habent. Alia vero opera sunt ita distributa in plura volumina, vt singula ex se sint apta subfistere per se, & seorsim ab aliis: quod constat a posteriori, vt diximus, ex effectus; nam seorsim; & successiuē ab Auctoribus scribuntur, & eduntur, & a lectoribus emuntur, vt de tomis Cardinalis Baronij constat, & idem fuit de tomis Bellarmini, qui omnes continent idem argumentum, neimpe controverias contra haereticos; & idem faciunt plures alii doctores, qui successiuē edunt varios tomos Conciliorum, vel commentatororum, quos successiuē componunt, qui re vera sunt tomī diversi, & singuli seorsim utiles sunt, & emuntur.

Vnde in hoc librorum genere credo posse habere locum, quod Sanchez dicebat, licet aliquis ad faciliorē vsum velit in eodem volumine congl̄orinare simul duos tomos, quos Auctor non singul, sed successiuē, & seorsim edidit, adhuc reputandos esse duos, ita vt si Auctor sit haereticus, & in 2. tom. vnam haerescim dixerit, non ideo primus sit hac Bullæ censura prohibitus, si de religione non tractat. Quod idem verum credo, licet alias typographus iterum imprimat vtrumque tomum in uno minoribus characteribus. Audio enim, typographum nunc velle imprimere in uno volumine duos tomos, quos ego edidi de Sacramentis, & Eucharistia, & de Pœnitentia, quos ego duos tomos feci, & seorsim, ac successiuē edidi, atque adeo tempore erunt intrinsecē duo, quamvis in unum volumen à typographo reducantur. Multū quippe ad hoc valere credo intentionem, & factum ipsius Auctoris, à quo potissimum tomī unitatem, & pluralitatem accipiunt. Nam quamus partes aquā, vel vini etiam seorsim, & successiuē productæ possint postea à quolibet alio misceri, & faciant vnam aquam, vel vnum vinum; libri tamen, qui semel ab Auctore seorsim editi, & duo facti sunt, non videntur posse postea à quolibet alio reduci pro libito ad unitatem, ita vt iam duo amplius non sint. Quia in his entibus successiis, maximē quæ non habent successiōnem omnino continuam, sed discretam, unitas vel pluralitas habet multū moralitatis, atque ideo pender multū ad intentione operantis, & aliis operis circumstantiis, vt constat in sermone, & loquitione vocali. Quare si aliquis duas conciones habeat ad populum duobus diebus, non poterit typographus facere, quod ex illis fiat vna concio, quamvis eas simul edat, sed semper erunt duas, quia Auctor non semel, sed bis concionari, & loqui voluit: Ita ergo Auctor duos tomos seorsim edens, non semel, sed bis vult lectoribus loqui, nec alius potest facere quod semel solum loquatur, cum id maximè ex intentione loquentis pendaat. Nec è contra Auctor unum solum tomum edere voluit, poter-

rit typographus facere, quod sint duo, vt non sit vterque prohibitus propter haerescim in uno contentam: semper enim manebit unus tomus, ea vnitate, quam ab Auctore accepit, sicut si vnicam habuit concessionem, nunquam erunt duas, licet typographus eam in duas diuidat, quia Auctor solum semel ore, vel scripto loqui voluit, quare una loquatio vel scriptura erit, & non plures.

Aduertunt denique omnes, quando in eodem libro, vel tomo haerescim continetur, ita totum hac ^{Non sufficit} ^{in libro expū-} prohibitione comprehendit, vt nec illa capita, ^{gare haerescim} ut reliqua le-^{ut reliqua le-} vel codices, in quibus nulla continetur haerescim, si possint, sed legi, vel retineri possint, imo nec indices, aut totus liber præfationes, quia sunt partes eiusdem libri; nec ^{prohibitus est.} eriam sufficiet expungere haerescim, vt reliqua le-^{gij, aut retineri possint, quia totus liber, & omnes} eius partes sunt immediate prohibita: ita Sanchez ^{dīcta cap. 10. num. 35.} Suarez de Censuris ^{dīcta dīp. 21. sect. 2. num. 10.} & in presenti dīcta ^{dīp. 20. sect. 2. n. 9.} cum aliis, quos afferunt.

§. II.

Quas personas obliget hac Bullæ prohibitio.

Certum est omnes prater Summum Pontificem ligari hac censura, cū illi soli excipiatur in Bulla, qui facultatem à Sede Apostolica habent, quæ exceptio omnes alios excludit, qui cumque illi sint. Vnde ipsi etiam haeretici comprehenduntur, cū illi subditi sint Pontifici, & ⁶¹ ^{Etiam ipsi} eius legibus, ac censuris obligentur. Quod adeo ^{haereticī} verum est, vt si haereticus retineat, aut legat librum illum, quem ipsem in haerescim existens composuit, tractantem de religione, vel haerescim continentem, incurrit hanc Bullæ censuram, ultra illam, qua ligatur, quia haereticus est. Ita cum Vgolino Sanchez ^{dīcta cap. 10. num. 37.} & Suarez ^{in presenti dīcta sect. 2. num. 26.} Sicut enim si indulgentia concessa esset fidelibus legentibus per horam librum aliquem pium Catholicum, lucrari posset indulgentiam aliquis legendo librum pium, quem ipsem edidisset: ita pena impensa legenti librum impium haeretici incurri poterit ab ipso Auctore legente suum librum. Et quidem non deficit ratio legis, quia & ipse auctor mouetur, & fortasse maiori affectu ex lectiōne proprii libri, quam alieni, ad confirmandam mentem in haerescim rationes, & argumenta à seipso adducta, & inventa: vnuſquisque enim sibi magis complacet in prole propria, quam aliena. Retentio etiam libri permisiva est, non solum Auctori, sed aliis, quibus liber conservatus nocere poterit.

Dubitari potest primò, An qui securus est de seipso, quod ei libri haeretici lectio non nocebit, ^{An qui secundò} potius fortasse proderit, possit licet illum legit̄, ^{ipsi, quod ei} gener. Non defun̄t qui tentauerint hac via euadere libri haeretici legem, quæ fundatur in presumptione, non obliterib⁹, sed pogram̄ cessante ratione legis: quare cū hæc lex tuis fortasse fundetur in presumptione, & timore periculi, licet illum cessante eo periculo, & timore, ceſſabit in eo casu legeret particulari obligatio legis. Communiter tamen Doctores hanc exceptionem reiiciunt. Suarez ubi supra num. 27. 2 Sanchez num. 24. Azor. tom. 1. lib. 8. cap. 16. quæst. 6. & magis in terminis Coninck. diffut. 18. dub. 11. num. 170. & in eadem

docet Hurtado *disp. 76. §. 307.* quamvis profiteatur se media via procedere.

63
Sententia
Authoris.

Ego fateor quidem cum vtrisque, cessante ratione legis, non solum negatiæ, sed etiam contrariæ, legem non obligare: dicitur autem cessare contrariæ, quando obseruatio legis latæ ad bonum commune cederet in hoc casu particulari in destruptionem eiusdem boni communis, quod per legem intendebatur. Hoc solum concedit Hurtado, *vbi suprā*, quod non negant Auctores secundæ sententiae, sed loquuntur quando cessat ratio legis negatiæ, quia aliquis nō timeret si bi probabile periculum ex lectione libri hereticorum: & quamvis aliqui explicit etiam in casu, quo legitur ad impugnandum, & ad procurandum idem bonum fidei: id tamen debet intelligi cum distinctione aliqua maxime obseruanda, & præ oculis habenda, quoties agitur de lege, an obligat, vel non obligat cessante ratione legis in aliquo casu particulari.

64
Poteſt multi-
pliciter ceſſa-
re ratio legis.

Poteſt enim multipliciter cessare ratio legis. Primo in vniuersum, & pro omnibus, ita ut iam nunc v. g. expediat magis ad bonum fidei, quod omnes possint legere libros hereticorum, quād quod debeant ab iis abstinere. Et tunc non est dubium, quod cessat obligatio legis, imò definiit esse lex, quia legis anima est ratio, quare ablatum in vniuersum ratione legis, manebit irrationabilis, atque adeo non erit lex. Secundo tamen poteſt cessare ratio legis, non in vniuersum, & pro omnibus, sed pro hoc individuo, & casu particulari; & tunc communis Doctorum sententia negat cessare legis obligationem, quos latè congerit Diana 1. part. tract. de legibus resolu. 28. Alij verò dicunt, tunc cessare obligationem pro eo casu quos refert, & sequitur Grana- do in 1. 2. *controversia 7. de legibus tract. 3. part. 2. disp. 15. sect. 2.* & plures addit Diana loco ci- tato.

65

Horum tamen Doctorum assertio rursus duplíciter intelligi poteſt. Primo, quod in hoc casu particulari maius bonum sit, quod lex non obserueretur, seu quod fiat actus contrarius. Secundo quod maius sit bonum, & utilius sit ab bonum commune, quod lex in hoc casu non obligat. Est enim magna differentia inter hos duos sensus, quia contingit sèpè maius bonum commune resultare ex violatione legis in aliquo casu particulari, quād ex eius obseruantia, & tamen non ideo cessare tunc legis obligationem, quia maius bonum commune resultat ex eo quod lex tunc etiam obligat, quād ex eo, quod non obligat. Exempla adduxi, & rationem redidi *disp. 23. de Penitentia sect. 1. num. 8. & sequentibus, & tom. 1. de Inſtitu dispensat. 16. sect. 2. num. 29.* vbi ostendit, posse legem etiam naturalem, exceptionem omnem excludere illius etiam casus particularis, in quo nullum damnum, imò maius bonum consequeretur ex actu contrario: quia licet in hoc casu particulari maius bonum commune obserueretur, v. gr. ex mendacio officioso, quād ex veritate: maius tamen damnum commune sequeretur ex eo quod in hoc casu mendacium esset licitum: nam ea licentia pro hoc casu tolleret fidem humanam pro aliis multis, cùm semper possent homines formidare, an loquens apprehenderet in illo casu maius bonum, quād damnum sequi ex suo mendacio. Non ergo cessat ratio legis in iis casibus, quia licet cesset maius damnum commune, quād bonum ex mendacio

præſenti: non tamen cessat maius malum commūne, quod sequeretur, si mendacium non facilius proficeretur, sed licet proficer posset in hoc casu particulari. Quod idem in lege positiva humana considerandum est, ad decernendum, an cessante ratione legis in casu particulari ceflet legis obligatio. Non enim considerandum solum est, an ex actu contrario sequatur damnum commune, vel potius commune bonum, sed an id sequatur ex eo, quod lex humana non obligat etiam pro eo casu, sive quippe aliqua leges humanæ, que ob hanc rationem obligant in omni casu, v. gr. lex Tridentini de Parochi præfesta ad matrimonium necessaria, que obligat etiam eo casu, quo deficiente Parochi maius bonum, quād damnum commune sequeretur ex matrimonio tunc contracto: quia nimis licet ex illo matrimonio particulari magnum bonum commūne, & nullum malum sequeretur: maximum tamen damnum commune sequeretur ex eo, quod saltem in casu extraordinario posset licere, & validè fieri matrimonium sine Parochio, quia manerent matrimonia multa dubia, & litigiosa, sub prætextu talis necessitatis, & fingeant sibi homines necessitatem, quare maius bonum commune est, quod etiam in eo casu non possit.

Hinc ergo applicando eam doctrinam ad casum nostrum dicendum est, si casus sit talis, vt maius bonum fidei, & Ecclesiæ sit, quod hac lex non obligat in eo casu, posse quidem habere locum sententiam illam, & iuxta cam legi, & habere libros hereticorum cessante omnino ratione legis in eo casu particulari, quamvis non ceflet in communione: que ideo non ceflet absolute lex & prohibito. Ad hoc tamen in primis non sufficit quod homo videatur sibi securus à periculo ex lectione librorum hereticorum. Primo, quia singimus nobis cam securitatem, sicut Salomon sibi cam fixit, quando accepit sibi uxores alienigenas, & infideles, que paulatim eius cor emollierunt, & auerterunt à lege Domini. Quis autem credat se magis doctum, & illuminatum, ac bene in diuina lege & cultu veri Dei fundatum, quād Salomonem? Quis credat lè in fide firmiorem, quād S. Petrum Martyrem, qui tamen ex afflida cum hereticis disputatione ad ipsius fidei propaginationem suscepit, sensit se circa fidem tentarum; & opportunè ad diuinum auxilium implorandum recurrit? Propinat quidem heretici dulciter venenum sua doctrine, & à facilioribus incipientes plausibilis argumentis, & exemplis conantur reddere verisimilia leuora aliqua dogmata, que non leviter fidei Catholicae fundamenta labefactant, & ab his infidis omnes merito timere debent, atque vitram experientia non monstrarat, cedros Libani nolis temporibus vacillasse. Denique quamvis de hoc individuo in particulari non possit probabiliter timeri, quod ei lectio nocebit, in genere tamen, & in vniuersum prudentissime timeri potest, quod si omnes, qui sibi nihil à lectione horum librorum timent, eos possint licite legere, aliqui ex lectione illa documentum patiuntur: quare ob hunc iustum timorem, lex rationabiliter omnibus absque exceptione prohibere potest, ne legant, etiam si singuli in particulari securi sibi videantur.

Addo præterea, legem hanc non haberi pro ratione solum periculum damni lectoribus sequenti

quatur, sed etiam punitionem hereticorum: nam sicut alii poenis puniuntur, & excommunicatione, quā ē consortio fidelium separantur, vt videntes se ab aliis relictos, & reiectos resipiscant: sic etiam prohibentur eorum libri, quā non est leuis poena Auctoris, quōd eius opera lectio, aut visu alij non dignentur, vt hoc etiam iis ad correctionem deseruat. Quæratio semper manet, etiam si letores nihil mali sibi timeant ab eiusmodi librorum lectio, & tractatione.

68
An in Anglia, Germania, &c. posse legi licet hæreticorum libri, qui in Bulla coenæ promoventur?

Hinc infertur, quid dicendum sit ad dubium illud, quod solet proponi, an in Anglia, Germania, & aliis locis, in quibus hæretici grassatur, possint legi licet hæreticorum libri, qui in hac Bulla prohibentur. Aliqui dicunt, non posse etiam ad eos impugnandos, sed habere licentiam peti à Summo Pontifice, qui huic necessitatī prouidebit. Ita Suarez dicta fuit, 2. n. 27. si tamen repentina necessitas urget, & periculum sit in mora dicit, posse per accidens ex ejus pœna pro illa vice fieri. Alij dicunt id verum esse, si Bulla coenæ in illis prouinciis, vbi recepta sit, vel obligetur, ita Azor 1. tom. lib. 8. cap. 16. qnaest. 6. quem sequitur Sanchez ubi supra num. 42. Alij quos affect Diana 1. part. tract. de Bulla cruciata resolut. 35. negant obligare predicatorum Bullam in omnibus locis. Hurtado denique dicta diff. 76. §. 306. & 307. dicit Bullam coenæ vbi quecumque dimid obligeat, sed tamen illos, quibus incumbit fidei propagatio posse, & debere legere, in prouinciis hæreticorum eorum libros ad eos impugnandos, quia in his cessat contrarie finis legis, quia manus fidei damnum sequeretur, si ab aliis libri non legerentur; & affert exemplum Gregorij de Valencia, qui eorum librorum copiam occulit ex ipsis Typographis procurabat, ita ut simul cum libro eius impugnatio in lucem prodiret. Hoc tamen exemplum parum mihi probat; nam eo tempore poterant doctores Societatis ex facultate Generalis eos libros in Germania legere, & non est credibile, Valentiam eam facultatem à Generali non habuisse, quando alij eam habebant.

69
Abstinendum est ab illo dubio, an Bulla coenæ vbi quecumque de facto obligeat, quod longiori requiriatur questionem, quæ in tractatu de Censuris examinatur, vel etiam de legibus, & speciale habet difficultatem in hac Bulla, quæ singulis annis de novo editur, & publicatur. Ex suppositione itaque, quod prohibitio hæc vbi que obligeat dicendum videtur cum Suarez, intentionem foliam impugnandi non esse titulum sufficientem, vt excusat ab hac prohibitione, nisi in casu a Suarez expresso, quando necessitas urget, & non esset locus petendi licentiam à summo Pontifice, quia periculum esset in mora, & bonum ipsius fidei peteret necessariò lectionem libri, quo casu ratio legis contraria cœlaret, quo tamen casu deberet saltem peti licentiam ab Episcopo, & ipse deberet eam concedere limitatam vt dicam infra. Quando vero facultas peti potest, non video, quo titulo excusat aliquid ab ea petenda, vt constat in aliis materiaiis, in quibus prohibetur ne aliquid fiat sine facultate superioris, v.g. in Bulla nouissima SS. D.N. Urbani VIII. prohibetur Episcopis ne dicendant à sua residencia, extra casus in eadem Bulla expressos, sine licentia sedis Apostolicae: si occurrat necessitas absentiae, adhuc obligatur Episcopus ad petendam

licentiam, quia Pontifex vult sibi referri iudicium de causa, & necessitate. Item Religiosus non potest expendere sine licentia Praelati, quare si occurrat necessitas expendendi, debet petere licentiam, saltem si potest, nec poterit propria auctoritate expendere, non petita licentia, & sic in aliis. Idem ergo dicendum est de licentia necessaria legendi libros prohibitos, quæ quidem lectorio non omnino prohibetur, sed ne sine licentia sit, quæ si causa necessaria, vel sufficiens iudicabitur, concedetur, si vero non conceditur, hoc erit, quia non iudicatur necessitas sufficiens vel certe quia Pontifex alia via, vel per alias personas, que ei videantur magis idoneas prouidendum iudicant: nemō enim est in causa propria bonus iudex, & experti sumus nonnullos Catholicos contra hæreticos scribere voluisse adeo frigide, & insulse, vt in causa prævaricari videantur, & adiciant animum hæreticis ad persistendum in suis erroribus.

Dubitatur itaque secundò, an aliqui de iure habeant facultatem legendi hos libros hæreticorum. Respondeo, quidquid olim fuerit, reuocatas fuille omnes eas facultates omnibus etiam Episcopis, & Cardinalibus in Bulla Iulij III. & Pauli IV. & Pij IV. quas Bullas refert Peña in fine directorij sui Inquisitorum, & cum maiori rigore nouissime Urbanus VIII. in suo proprio motu edito 2. Aprilis anno 1631. in quo omnibus personis cuiuscumque gradus, status, conditionis, dignitatis, & præminentiae, etiam speciali nota dignæ concessas licentias omnes revocauit, & omnibus vniuersim abstulit potestatem eas licentias concedendi. Difficultas erat de An Inquisitoribus, an ipsi possint eos libros legere tamen iure officij sui. Affirmant enim Peña, Vgolinus, Azor, Grathus, Farinacius, & alij, quos affert, & sequitur Castro Palao tom. 1. tract. 4. diffut. 2. punt. 10. §. 3. numero 2. quia in prædictis Bullis excipiuntur. Alij de hoc dubitant, ita Suarez ubi supra num. 28. Sanchez num. 46. & Barbosa de porestate Episcopi allegatione 90. num. 8. quia in illis Bullis non conceditur positivè licentia Inquisitoribus, sed reuocantur licentiae aliis concessae, præter concessas Inquisitoribus, quare Hurtado ubi supra §. 305. dicit Inquisidores supremi concilij inquisitionis Hispanie posse legere libros illos, quos ipsi aliis permittere possunt, de aliis vero libris consolenda esse eorum privilegia, & videndum an ad eos facultatem vere habeant. Prima tamen sententia probabilis erat extra Hispaniam, in qua ex Bulla Pauli V. solus Inquisitor generalis potest hæreticorum libros legere, & ij quibus ipse commisit, quæ Bulla habetur in principio iudicis expugnatorij Hispani, & eam restitutus Castro Palao ubi supra num 4. Dixitamen, probabilis erat, quia nunc post ultimam reuocationem sanctissimi Domini nostri Urbani VIII. dubitari potest, an sit amplius probabilis, reuocata enim sunt omnes licentiae quibuslibet personis concessae cuiuscumque dignitatis, &c. & non sit exceptio illa Inquisitorum, sicut facta fuerat in illis aliis Bullis reuocatoriis. Credibile tamen est, quod idem sanctissimus interrogatus iam fuerit, & suam mentem circa Inquisidores declarauerit. Certum tamen videtur, quod circa libros, qui non sunt aliunde prohibiti, nisi ab ipsis Inquisitoribus, possunt licentiam dare illos legendi illis, qui possunt prohibiciones evocare, & auferre, & quod possunt sibi

70
An aliqui de iure habeant facultatem legendi libros hæreticorum.

Qui possunt dare licentia legendi libros prohibitos.

*ibi eandem licentiam usurpare quam alii possunt concedere. Quantam verò facultatem circa hoc habeant Inquisitores particulares; pendet ex commissione, & concessione facultatis iis datae, ab Inquisitore generali penes quem videtur ea potestas residere. Circa alios verò libros à summo Pontifice prohibitos, & multò magis circa libros prohibitos in Bulla Cœnæ; iam diximus à sanctissimo Domino nostro Urbano VIII. fuisse omnibus ablatam potestatem concedendi eiusmodi licentias. Aduertit tamen Sanchez *vbi supra num. 43.* in casu magna necessitas non patientis moram propter periculum, si expectetur licentia summi Pontificis, posse Episcopum concedere tunc licentiam, quia in eiusmodi casibus recurret solet ad Episcopum. Addo ego primò debere recurrer, quia cùm adsit Episcopus, qui potest eo casu licentiam dare, non excusat necessitas vrgens à petenda licentia. Secundò cam licentiam debere esse limitatam ad tempus, intra quod possit recurrer ad Pontificem, quia cùm actus habeat tractum successuum, necessitas non facit, quod Episcopus possidat licentiam, nisi pro eo tempore, quo durat importunitas recurrendi ad Pontificem.*

*71 De collegio Cardinalium querunt aliqui, an Cardinalium an Sede vacante possit hanc licentiam concedere. Sed méritò id negant alii relatis Sanchez *vbi posse hanc li- suprà num. 44.* Suarez *num. 27.* Castro Palao *vbi centium con-* *suprà §. 3. numero 5.* & alijs contra Vgoliniū, quia edere?*

Cardinales Sede vacante præter illa, quæ ad electionem Pontificis spectant, non possunt sibi potestatem Pontificis villam usurpare, nisi tam grande, & vrgens periculum occurret, vt omnibus, & singulis Cardinalibus videretur celeriter occurredum, vt constat ex cap. *vbi pericu-* *lum de electione lib. 6. & ex Clémentina, ne Ro-* *manī, de electione, ynde si necessitas talis circa lectionem libri prohibiti occurret (quod mortaliter non contingit) posse ex omnibus Cardinalium, nullo dissentiente, consensu, eiusmodi facultas ad tempus dari, quæ electo postea Pontifice, ipso facto cessaret.*

S. III.

Quæ actiones hac clausula prohibentur.

*72 Excommunicantur in Bulla cœnæ prædictos Excommunicantes, aut reuidentes, imprimentes, cantur qui seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa, libri legentes, vel occulentes, quavis ingenio, vel colore. Circa reuidentes, &c. ca primam particulam dubitari potest primo, quid intelligatur per legentes, an foli ij, qui ore gatur per legentes, & ij etiam, qui visu solo percurrent, & mente percipiunt, quæ in libro continentur, nihil ore reuidentes. Patentur omnes hos etiam incurtere censuram, Suarez *dīta scilicet 2. num. 18.* Vgolinus, & Graffius, quos referr, & sequitur Sanchez *vbi suprà num. 41.* Bonacina, quem affert, & sequitur Castro Palao *dīta punt. 10. §. 2. num. 2.* quia illa est propria, & vera lectio & actio externa pertinens ad visum: potest enim Ecclesia præcipere, vel prohibere visum alicuius obiecti sensibilis, sicut potest præcipere, vel prohibere auditum etiam alicuius concionis. Ad quid etiam affert lex 2. §. si dubitetur, ff. quemadmodum testamento aperiantur, *vbi dicitur, qdō in specie tabularum testamenti, significaretiam le-**

ctionem: quare è contraria lectio poterit significare in se censuram.

*Dubitatur secundò, an è contra incurtere censuram, qui nihil ex libro haurit, sed voce recitat ipsius libri, que memoriter olim didicis, Graffius apud Sanchez *n. 47.* dicit incurtere, Sayrus verò apud eundem id negat, quando bono fini lo fine id faciat. Vtrumque impugnat Sanchez *vbi suprà num. 41.* ibi quia ille non legit, nec lex finem puniri, sed factum ipsum, & actionem legendi, cui sententia Suarez *vbi suprà num. 18.* Posset locum habere sententia Sayri, quando ille praevis finis ita exteriori significatur, vt ipsa recitatio ostendere libri approbationem aliquam, vel defensionem, tunc enim censuram incurris, non quia legisti, sed quia approbas, & defendis librum hereticum: in rigore tamen qui memoriter recitas, non legit, vnde dicere solemus ad commendandam memoriam tenacitatem, & felicitatem alicuius, quod ita facile, & fideliter ea, quæ semel videlicet, ac si ea tunc legeret, non ergo legit, sed legit.*

*Dubitatur tertio, an qui audit legentem incurrit hanc censuram. Azor, Sayrus, & Graffius apud Sanchez *num. 48.* dicunt incurtere, si ipse sit causa lectio concilio, mandato, statuione, preceptibus, vel alio modo, secus si nullo modo sit causa: quia in primo casu, licet non legit physicè per seipsum, legit tamen moraliter per alium, quo tanquam instrumento vitiorum secundo autem casu non legit per se, nec per alium, sed folium audit. Quod docet etiam Hurtado *dīta dīp. 76. §. 3. 10.* Pro eadem sententia assertur Altearius, Layman, Megala, & Reginaldus apud Diana part. 1. trac. de Bulla cruciata resolut. 34. Hanc tamen distinctionem impugnat Suarez *vbi suprà num. 19.* & dicit in utroque casu incurrit censuram.*

*Alij tamen probabiliter dicunt, in neutro casu incurrit hanc censuram, quod debet intelligi quatenus fertur contra legem estiam ex alio capite possit incurri, quatenus extenditur ad approbatentes, vel defendentes, si definitio, vel approbatio libri significaretur. Hanc sententiam tenet Vgolinus, quem referr, & sequitur Sanchez *num. 49.* quem malè affert pro contraria sententia Hurtado *dīta §. 3. 10.* idem docent Farinacius, Duardus, Fillius, Bonacina, quos efficit, & sequitur Castro Palao *vbi suprà num. 4.* Coninch *dīta 18. n. 17. 8.* dicit illi certum esse quando audiens non est causa, & non esse improbabile, quando est causa. Eandem sententiam absolvit tenet Sousa, Portel, quos addit, & sequitur Diana *vbi suprà.* Ratio autem est, quia audiens siue inducat, siue non inducat legentem, verè non legit: lex autem imponens penam facientem non comprehendit mandantes, vel consulentes nisi id exprimat, ut cum alii probat late idem Sanchez *lib. 3. de Marrimonio dīp. 42. n. 2.* nec enim mandans homicidium occidit propriè, nec incurrit irregularitate, nisi expresse fuerit impossita etiam mandanti: non est ergo cur excommunicatio hac imposita soli legenti, extendantur etiam ad mandantes, vel consulentes.*

Obiicit Suarez primò quia idem est periculum in audiendo, ac in legendo libro heretico, imo fortasse mains, quia minus laboriosum, & facilius est audire, quam legere: quare lex suo fine fraudareretur. Respondeo negando illi idem periculum

*Hac licentia
debet esse li-
mitata ad te-
pus.*

Disput. XXI.

Sect. II. §. III. 599

culum, ac ex quæ facile, quia sicut tu non vis legere, ne incertas censuram, ita ille alius ob eandem causam recusabit tibi legere. Nec iteo lex fraudatur suo fine, quia iam eadem lex ne tu audias; prohibuit aliis ne legant. Quod si aliquis sceleratus tibi complacere, non oportet quod lex omnia incommoda efficaciter impedit. Deinde verba in lege penali intelligenda sunt et sonant.

Secundò obiicit, quia auditus non minus est sensus disciplinæ, quam visus: sicut ergo prohibetur lectio per solum visum, ut caueatur talis doctrina, similiter prohibetur per auditum. Respondeo eodem modo non esse eandem rationem cum faciliter possit solus quis sibi legere quam inuenire casu alium legentem: si autem ex industria cum querat, iam in hoc ipso peccat suadendo lectori actum prohibitum. Sufficit ergo prohibuisse lectionem, & quamvis ratio esset eadem non id sufficeret ad extendendam penam ultra propriam verborum significacionem.

Obiectio 3. Tertiò arguit, quia lectio duas actiones includit, nempe prolationem, & perceptionem eorum, que scripta sunt: & haec secunda ratio consummat lectionem: illa autem, qui audit verè percipit sensum: quare per se ipsum legit, & per se ipsum consummat actionem. Respondeo retroquendo argumentum: nam si lectio includit vitramque actionem, ergo qui non ponit vitramque, sed solam secundam, non legit: sicut quia haereticus consummata includit internam, & externam, qui solam ponit externam, non est haereticus: ille ergo tunc non consummat lectionem, deficiente prima lectionis parte: sicut nec proferens haereticum externam sine interna consummat haereticum.

Obiectio 4. Quartò obiici potest, quia hic audiens saltem quando est causa lectionis, licet excusat ab hac excommunicatione bullæ cœnæ, non tamen videtur excusari ab excommunicatione, quam contrahunt communicantes cum excommunicato in crimen criminoso, ob quod sunt excommunicati, & quæ habetur in c. nuper, &c. si concubina, de sent. excom. cùm participent in lectione prohibita, ob quam legentes ipsi excommunicantur. Respondeo tamen, ad eam excommunicationem incurrandam requiri participationem in crimen cum excommunicato denuntiatio, aut publico Clerici percussore post Concilium Constantiense, ut cum aliis notauit Sanchez dicto cap. 10. num. 50. quales non sunt legentes hos libros, cùm non sint nominatim denunciati.

79 Hinc inferunt aliqui, si Dominus iubeat famulo, vt legat ipsi Domino audituro librum haereticum, famulorum aliquando excusari à censura bulle: quando scilicet meru graui ad id compellitur: quia licet peccet mortaliter, si id in contemptum fidei præcipiat; non tamen peccat contra præceptum Ecclesiæ, que non obligat cum tanto detramento, sed solùm contra præceptum diuinum. Ita Sanchez vbi supra n. 49. Castro Palao n. 5. Duardus, quem affert Diana dicto tract. de Bullæ cruciata resol. 34. in fine contra Bonacinam ibi adductum, qui dicit incurtere etiam censuram. Si vero non iubetur legere in contemptum fidei, sed ob alium finem non culpabilem, & graui meru compelleretur, non peccaret mortaliter, ut indicat Sanchez ibidem. Ratio autem est, quia tunc non peccaret contra præceptum diuinum, cùm lectio illa præscindendo

à præcepto humano non sit prohibita; aliunde vero excusaretur à præcepto Ecclesiæ, propter metum grauem.

Dubitatur quartò, an qui legit hos libros scriptos lingua sibi ignora, quam nullo modo intellegit incurrit hanc censuram latam contra legentes. Duxi, contra legentes, quia censuram latam contra tenentes hos libros non effugiet tenens eos, licet non intelligat. Potest tamen contingere, vt si librum non habeat, sed inuentum apud alium, qui fortasse licentiam tenendi haberet, legat. Affirmant incurrit Bonacina disput. 2. de censuris q. 5. p. 4. numer. 14. & Megala in 3. parte lib. 3. c. 1. n. 45. Sed alij omnes id merito negant Sanchez vbi supra num. 51. & post illum Fillius tract. 22. c. 7. num. 207. Suarez vbi supra num. 18. Hurtado vbi supra §. 308. Castro Palao vbi supra §. 2. num. 2. & Diana vbi supra resolut. 36. quia lectio formalis non consistit in solo visu characterum, sed etiam includit perceptio nem verborum, quæ leguntur. Quamvis autem Suarez, & alij hunc excusent, eo quod deficit finis legis, melius tamen Sanchez hanc viam non acceptat, sed quia ille reuera non legit in sensu, quo Bulla loquitur, sed solùm in sensu materiali, de quo lex non cogitauit.

Potest: quid si hic non intelligens legit, ut alter intelligens audiat? Respondeo adhuc non incurrit, quia adhuc non legit ita Hurtado vbi intelligens legit, ut alter supra §. 111. & non dissentit Suarez num. 19. in fine, dicit enim illum non peccare, eo quod ipse dat. legat, sed quia cooperatur auditori legenti p. ipsum, supponit enim, ut supra vidimus audientem etiam legere, & incurrit, censuram latam contra legentes. Aduertit tamen bene idem Hurtado legentem peccate graueriter contra charitatem, quando legit eam libri partem, in qua continent prava dogmata, & periculum probabile est, ne auditores decipiatur. Vnde inferitur posse, cessante eo periculo, vitrumque excusari à peccato, tam qui consulit, aut iubet lectionem, quam qui legit, & non intelligit, quia neuter in rigore legit, & aliunde periculum cessat, vt suppono, & hinc videatur esse elusio legis, casus tamen est rarus, & qui nunquam ad proximam reduxit, & non est necesse, quod lex humana ad omnes causas extraordinarios suis penas prouiderit, & aliunde incurrit censura ob retentionem libri.

Dubitatur 5. An in lectione ipsa detur parvitas materie. Negant Tolerus lib. 1. c. 19. & Vgolinius in explicatione bullæ cœnæ, vers. ad corundem libros §. 1. qui ad hanc censuram sufficere dicunt, vnam vel alteram lineam legere. Alij tamen communiter dicunt dari materia parvitatem in sufficientem ad contrahendam hanc censuram: dissentient tamen in ea pars materia designanda Azor dicto lib. 8. cap. 16. q. 3. dicit materiam parvam esse pauca verba legere. Hurtado dict. dis. 76. sect. 8. §. 311. dicit non comprehendendi legentem vnam, vel alteram lineam, Suarez in presenti dis. 20. sect. 2. num. 20. dicit excusati, si non sit lectio multarum linearum, sed paucarum Merolla, & Graffius excusant legentem tres, vel quatuor linearum, quos vide apud Dianam §. parte tract. 5. de parvitate materia resolutione 42. Alij extundunt ad decem linearum, ita Castro Palao vbi supra §. 2. num. 6. & Sayrus apud Dianam, vbi supra. Alij extundunt ad vnam paginam libri in folio, ita Sanchez dicto c. 10. num. 31. vbi id explicat de folio chartæ maioris, quam ipse voca

vocabulo hispano nominat de *marca mayor*. Quod idem de vna pagina libri in folio videntur sentite alij apud eūdem Sanchez, & postea Duardus, Fillius, Layman, & Portel apud Dianam 1. parte tract. de *bulla cruciate resol.* 30. quibus addi possunt Coninch. *disp.* 18. §. 179. & Farinacius de *hæresi*, q. 180. n. 13. qui cam Sancij doctrinam referunt, & non probant, sicut non reprobat Diana dicta *resol.* 30. sed tamen postea parte 5. *dict. tract.* 5. *resol.* 42. tam reprobatum cum Gordono, Megalio, & aliis, quia in decreto Clementis VIII, edito 9. Ianuarij anno 1601. prohibentur confessarij etiam regulares in Italia extra Vrbem absoluere à casibus claret, vel dubiis in Bulla cœnæ contentis: hic autem casus continetur ad minus dubiis in Bulla cœnæ, cùm maior Doctorum pars doceat, illam non esse materiam parvam. Hoc tamen fundamentum efficax non est. Primo quia quando reseruantur casus dubios, intelligitur de dubio negativo, non de dubio positivo, quod oritur ex diversitate opinionum probabilium, in quo qui amplectitur opinionem adhuc probabilem dicentes illud non esse peccatum mortale, non peccatum mortaliter, arque ideo non incurrit casum reseruarum, vt monui *disp.* 20. de *pænitentia sect.* 2. *num.* 16. quare si illa Sanchez doctrina habeat probabilitatem saltem extinsecam, nihil obicit clausula illa decreti Clementis. Secundò, quia postea 26. Novemb. anno 1602. edita fuit iussi eiusdem Clementis explicatio, & moderatio illius prioris decreti, in qua tublata fuerunt verba illa, de casibus dubiis contentis in Bulla cœnæ, & solum reliqui fuerunt casus in Bulla contenti, cum quibusdam alii ibi expressi, & cum reseruatis Ordinario. Quidquid tamen de hoc sit, non probo illam, Sanchez sententiam, qua communiter laxior iudicatur, sed medium aliquid inter illam, & inter decem illas lineas, quas alij assignabant, statui potest, ad quod tamen circumstantiae materie, & libri, & alia considerari debent, quia res Morales non possunt in indubio confundere.

83

An excusat tur à peccato graui & censura, qui legit paucas lineas libri hæretici, in quibus tamen scit hæretismus ipsam contineri. Negant excusari Duardus, & Reginaldus apud Dianam pars. 5. *dict. tract.* 5. libri hæretici, *resolut.* 42. Ipse tamen cum Merolla, quem affect in quibus scit hæretismus continerit

Circa hoc tamen dubitatur sexto, an excusat

tamen est longa, & subest periculum inficiendi lectorum. Sic ut Alipius ille, cuius meminit S. Augustinus, lib. 6. confess. 8. breuissimo visu exhibet totam theatri & spectaculorum volupatem, dum apertis repente oculis vulnus lethale aspergit gladiatori infligi: qui visus licet in se breuissimus & parvus videatur, in substantia tamen maximus, & valde noxius illi fuit: quod idem in lectione loci alicuius hæretici reperi cu[m] proportione potest, praesertim si nō merita heresim aliunde lectori odibilem continet, sed modū arguū proponendi, vel iocosa verba, aut fundamento breuiter indicatur, quæ omnia pericula esse solent, & ideo magis substantialiter prohibita.

Excommunicantur eadem clausula non solum legentes, sed retinentes eiusmodi libros: quo nomine intelliguntur non solum, qui apud se, sed etiam qui apud alios eos retinet, quibus eos commodarunt, vel apud quos habent in deposito, sicut è contra intelligitur etiam ille, qui librum hæreticum apud se haberet alio sibi commodatum, vel datum in custodiā. Nec excusat finis, quod v.g. retineas ad refutandum quod ego intelligo iuxta suprà dicta, quando necessitas impugnandi non esset talis, vt lectionem etiam licet redderet: cui enim lectio licet, licet etiam retentio. Neque etiam excusat, quod habes animum nunquam legendi, vel quod librum non intelligas, vel quod ad alium vñum habeas, ut ad ornatum, & pompam, vel ad vñendum chartis ad alios usus. Videantur Suarez vñ. *suprà* n. 21. Sanchez num. 52. Hurtado §. 12. Castro Palao §. 2. *num.* 7. & sequentibus, qui alios referunt. Ego tamen non puto, te comprehendere hac censura, si apud te in custodia habeas libros tui dominii, qui facultatem habet eos legendi, & retinendi: nam tunc Dominus est, qui retinet apud te, sicut posset eos in suo scrinio habere. Comprehenditur verò ipsem Auctorem, si librum suum prohibuit retinet, quamvis eum non legit, vt obseruat Hurtado *locus citatus*.

Circa hanc partem dubitatur septimo, Andatur parvitas materie ex parte libri, v.g. si aliquis non retinet totum librum, sed partem illius. Certum est, si retinet duas, vel tres lineas, quas fine culpa graui posset etiam legere, non incurrire hanc censuram: sed difficultas est, An in ordine ad retentionem posset reputari materia parva, qua non esset parva in ordine ad lectionem. Sanchez n. 54. putat non sufficere ad hanc censuram retentionem vnius folij, quia minus lade retentio, quam lectio, arque ideo maior pars requiritur, vt retinet graviter peccet, quam legens: quam sententiam refert, & non reprobavit Castro Palao vñ. *suprà* num. 11. in fine. Alij verò eodem modo videntur loqui de materia lectionis, & retentionis. Et quidem ego non video sufficiens discrimen: imo in genere loquendo grauius periculum videtur timeri posse ex retentione, quam ex lectione, cum retentionis periculum eò magis vñiuersale appareat, quod occasionem affert, vt à pluribus legatur, & ad plurimum manus pertueriat, quandiu scriptura illa non destruitur: quod periculum multo grauius erit, si pars illa, qua retinetur doctrinam fidei tradidit, & obseruat censuram continet.

Dubitatur octauo, An detur salem parvitas materia in retentione ipsa, seu tempore, quod liber retinetur. Non est autem dubium, quando retinetur, vt opportunitas expectetur tradidit, & remittitur.

Disput. XXI.

Sect. II. §. III. 601

brum Inquisitoribus, in hoc enim conueniunt excusari à culpa Vgolinus, & Sayrus, quos affert, & sequitur Sanchez n. 55. & Castro Palao n. 10. Contentiunt etiam omnes dat paruitatem materiae excafanter à mortali in tempore, quo retinetur. Quod tempus Suarez num. 22. non determinat, sed dicit brevem moram non sufficere ad grauem culpam: Sanchez verò exemplum ponit in retinente per unam, vel alteram diem, idemque docet Duardus, quem refert, & sequitur Diana prima parte tract. de Bulla Cruciatæ, resolut. 30. in fine, quod mihi etiam videtur satis probable.

87 Difficultas est, an si habeas animum retinen-
di per longum tempus, & postea mutato animo
ante biduum librum inquisitori tradas, euaseris
hanc censuram. Quo etiam casu non est dubium,
p. & postea quodd peccaueris graueriter coram Deo, cum vo-
mutato ante bila-
luntas illa prior habuerit obiectum graue, nem-
duum librum
no ante bila-
pe retentionem longam; sed dubium solùm esse
inquisitoris potest, ac incurrit censuram. Prima sententia
inquisitoris eu. affirmit, quam tenet Hurtado dicta diff. 76. §.
312. Afferunt etiam Suarez vbi supr. num. 22.
Sed reuera ibi solùm dixit esse peccatum mortale,
quamvis ex antecedentibus videatur etiam de censura loqui. Alij dicunt eo casu non incurri-
re censuram, quia ad hoc non sufficit affectus,
sed requiri etiam effectus posuit: tunc autem non sequitur retentio grauis, sed leuis: ita ex-
presse Castro Palao vbi supr. num. 11. & Diana
part. 5. dicto tract. 5. refol. 43. vbi alios affert,
quorum tamen aliqui id non fatis explicant, vt
Sanchez vbi supr. num. 55. qui non loquitur in
casu, quo præcedit voluntas retinendi per longum tempus, in modo virtutem exemplo eius, qui rem
alienam non restituit, in quo breuis dilatio non
imputatur ad culpam mortalem, ex quo exem-
plio, vt statim dicam, aliud dicendum videtur, si
adit animus differendi per longum tempus.

Insistendo ergo huic exemplo differentis re-
stitutionem rei alienæ, quamvis sententia ne-
gans, eo casu censuram incurri, quando retentio
libri est ad modicum tempus, licet adit animus
diutius retinendi, probabilis sit, verius tamen
videtur incurri, licet postea animo mutato intra
brevem tempus restituatur. Pro quo recolenda
funt, quæ dixi tomo 1. de Insuffia, diff. 8. sect. 2.
num. 22. vbi notavi, si peccatum furti alicubi
reseruerit, vel excommunicatione ipso facto
paniatur, non exculari a reservatione, vel ex-
communicatione eum, qui furatus est cum ani-
mo non restituendi, etiam si post breuissimum
tempus, v. g. intra horæ quadranteum animo mu-
tato rem domino restituit. Quia nimic illa
ablatio rei alienæ cum animo retinendi graue
nocumentum infert ex se Domino rei, qui pri-
uatur tunc re sua, & facultate eam recuperandi,
& magnum periculum subit ne vñquam ei re-
stituatur. Quare peccatum illud extermum graue
est, & dignum ex se reservatione, & censura indepen-
denter ab eo, quod postea nōcumentum
ulterius sequatur, vel non sequatur. Sicut qui
proicit hominem in flumen, cum animo non
extrahendi, grauissimam ei infert injuriam ex-
ternam etiam postea mutato animo eum ex flu-
mine extrahat. Rorius ibid. diff. 16. sect. 1. n. 6. &
16. dixi, reservato peccato furci grauis, intelligi
reservatam retentionem iniustam, quando bona
fide, v. g. acceptisti tibi rem alienam, & postea
extante adiuc eadem re aliena apud te, super-

uenit mala fides, & adhuc eam retines, quia tunc
res incipit esse fortia.

Ex his itaque, quæ illis locis dixi, infero nunc

retentionem libri, etiam per breve tempus, sed
cum animo retinendi diutius, esse peccatum gra-
ue, non solùm internum, & in affectu, sed etiam
externum, & in effectu; sicut furtum cum ani-
mo retinendi, est peccatum graue extermum,
etiam si statim mutata voluntate res Domino re-
stituatur: quare sicut furtum illud contrahet re-
seruationem, vel censuram furto impositam;
ita de retentione dicendum videtur in casu no-
stro. Retentio enim externa cum animo retinen-
di diutius, graue periculum affect retinendi diu-
tius, & ideo potest lege humana grauitet pro-
hiberi, & puniri. Cum ergo hac lege prohibe-
tur retentio graueriter peccaminosa, omnis talis
retentio comprehensa videatur. Quamvis autem
retentio videatur significare actum extermum
grauius noxiū, qualis non videtur esse retentio
breuissima, adhuc comprehendit illam in casu
nostru, quia grauitas retentionis, non pender
solùm ex effectu subsequito, sed etiam ex per-
iculo, quod affect in talibus circumstantiis,
quod periculum graue est, quoties liber scien-
ter retinetur, cum animo diutius retinendi. Si-
cut etiam usurpatio grauius est aliena, compre-
hendit usurpationem factam cum animo retinen-
di, licet statim restitutio subsequatur; quia graui-
tas usurpationis non desumitur solùm ex effectu
posse subsequito, sed etiam ex periculo, quod
fecum affect illa externa in talibus cir-
cumstantiis, quod periculum sufficit, ut actio
illa sit graueriter noxia Domino; quod idem cum
proprietate dicendum est de retentione libri
haereticorum, cum eadem sit ratio.

Excommunicatur etiam imprimentes prædi-
ctos libros: quo nomine intelliguntur omnes
qui vel typos ordinant, vel componunt, vel atra-
mento tingunt, vel chartam mafaciant, vel ty-
pis applicant, vel torcular premunt, vel alter
operam suam proximè ad impressionem adli-
bent: Dominus etiam typographia licet mani-
bus suis non laboret, quia hi omnes in commu-
ni loquendi modo, dicuntur imprimente. Vide-
tur Sanchez vbi supr. num. 57. & Suarez num. 24.
qui alios referunt. Qui idem dicunt de Auctore
libri; quod ego intelligo, quando ipse curat,
quod liber imprimitur, nam si eo inscio, vel et-
iam conficio, sed non curanto, nec impedito,
alius librum imprimi faceret, non diceretur in ri-
gore Auctore librum imprimente. Sicut neque ille
qui characteres æneos, papyrum, & alia ad im-
pressionem necessaria donat, quia hic non impri-
mit, vt fatentur communiter Doctores, & con-
census ille videatur valde remotus, & externus ad
opus impressionis.

Dubitatur tamen nond de illo, qui expen-
das impressionis tribuit, de quo Sayrus apud
Sanchez dicto num. 57. dicit comprehendendi no-
mīne imprimentis; id tamē negant idem San-
chez vbi, Suarez vbi supr., Castro Palao dicto
§. 2. num. 13. Ego distinguendum puto: si enim
is auctor sit impressionis facienda, & ad hoc
conducit typographi opera, ipse quidem dicitur
communiter imprimente. Si enī mortua Au-
tore dicuntur haereses eius librum imprimente,
curando apud Typographum, vt imprimitur, &
sumptus soluendo. Vnde idem Sanchez ibi cum
Vgolio fatetur comprehendendi eum, qui librum

86

Libri hereticorum
retentio etiam
per breve tempus
potest, sed cum
animo retinendi
diutius est peccatum
graue internum &
externum.

90

Imprimentes
libros prædi-
ctos excommu-
nicant.

Imprimentis
nomine qui-
nam intelli-
gantur.

91

Imprimentis
nomine an-
comprehenda-
tur qui expe-
fas imprime-
nistrubuntur.

Ecc. impipi

Card. de Lugo de virtute Fidei divina.

imprimendum typographo tradit, siue sit, siue non sit libri Autōr, quia is communiter dicitur librum imprimere. Si autem impressionem non proceret, sed Autōri non habenti, & potenti ab eo sumptus subministrat, non dicetur librum imprimere. Sic enim Prīcipes aliqui, quibus libri inscribuntur solent Autōri sumptus ministrare, qui tamen non ideo dicuntur libros illos imprimere, quamvis hi omnes possint ex alio capite excommunicationem incurre latam in eadem Bulla, contra fauentes hæreticis.

92
An impressionem vt errores emendentur: Quos Sayrus, & Graffus apud Sanchez vbi supra dicunt comprehendendi nomine imprimentum, quibus accedit Hurtado disp. 76. §. ultimo, & Castro Palao vbi supra; quia licet solum videantur inspicere id, quod iam impressum est, quatenus tamen ea actio, & correctio ordinatur, & iuvat ut iterum liber correctus imprimatur, videntur & ipsi sub imprimentibus comprehendendi. Contraria sententiam docent Sanchez, & Suarez locis citatis, qui aduerteret, hos incurtere saltē censuram latam contra legentes. Posset tamen contingere, quod ij aliunde haberent līcētiām legendi libros prohibitos, & hæreticos, quare vndique liberi esent. Magis tamen placet hæc secunda sententia: quia actio illa extrinseca est operi impressionis, nec ij dicuntur communiter impressores, vel imprimere, sed correctores, & monitores impressoris. Nec obstat argumentum in contrarium ad ductum, quia etiam scriptores, qui librum ab Autōre scriptum, correctis, & politioribus caractēribus transcribunt, vt typis mandentur, id faciunt ut liber correctus imprimatur, & tamen ij scriptores nullo modo dicuntur librum imprimere, sed præparare vt imprimatur.

93
An transcribentes librum hæretici hac Bullæ censura comprehendantur. Affirmat Castro Palao dicto §. 2. num. 15. quia licet ij non sint imprimentes sunt tamen legentes, & retinentes, cūm lectio & retentio ad transcribendum necessaria sit. Sed in primis ratio non videtur semper necessaria. Si v.g. famulus Domini habentis cum licentia illum librum, furtiis temporibus eum in Domini cubiculo transcribat, quem librum famulus nullo modo retinet, sed dominus. Deinde finge, dominum distare ex libro famulo transcribenti: tunc famulus nec vñinet, nec legit librum, sed solum transcrit. Hī tamen casus rati, vel metaphysici sunt magis, quam morales, & adhuc famulus dicetur legens librum, non illum ex quo dominus dicit, sed quem ipse scribit; neque enim potest scribere, quin simul legat id, quod ipse scribit. Vnde idem dicendum videtur de illo, qui non transcribit sed excipit, & sicut transcribat, quem magister hæreticus de religione, vel hæresim continentem ex cathedra suis scholasticis, vel in cubiculo suo scriptori dicit.

24
Excommunicantur defendentes eodem libros, quoniam libet, ex quanis causa publice, vel occulte, quoniam ingenio, vel colore. In quibus verbis comprehendantur, qui librum occultat ne deferatur, vel comburatur, vel qui vi aut fraude id impedit: qui conatur fraudare librum bonum esse, atque ideo non dignum prohibitione, qui doctrinam prauam in eo contentam tueri conatur, & ab omni labore defendere. Hi enim omnes re, aut ver-

bis libros defendunt; & hoc licet eo prætertū faciant, vt veritas elucescat, vel disputandi gratia: ideq; enim additur, quoniam ingenio, vel colore. Vnde neque excusat ut dicendo, se id facere, veritates inueniantur ad hæreticum concordum. Videantur Sanchez vbi supra num. 8. Sane rez. num. 25. & Castro Palao dicto §. 2. num. 14. qui alios afferunt, & notant non comprehendendi hac censura eum, qui doctrinam bonam, & veram in libro contentam approbat, & laudat, dum tamen librum ipsum ab solutè non censuratur approbat: nec etiam, qui stylum, eloquentiam, phrasim, genium laudat, dum non arguat laudem, vel sp̄ probationem libri.

Castro Palao dubitat de eo, qui dicit, hic liber optimus est seclusa hæresi. & refert Suarum dicto num. 25. dicentem eam esse defensionem prohibita, quod idem Castro Palao verum putat, li. verba illa coram aliis proferantur. Sed nescio vbi id non est apud Suarum inuenitur, qui id nusquam dixit, dicitur nec dicere debuit. Nam si liber hæretici de religione non tractet, sed de medicina, v.g. & tamen quia aliquam continet hæresim, si eo ipso prohibitus, non est cur non possit quis dicere, si hic liber non contineret hæresim, optimus est, nam tenuera si hæresim non contineret, non reprobatur, sed ab omnibus cum approbatione legitur. Idem autem est dicere, hic liber seclusa hæresi optimus est, ac dicere, si non contineret hæresim, optimus est: in neutrō enim casu laudatur liber ab solutè, sed sub conditione si hæresim non contineret.

Dubitari tamen potest duodecim, an sufficiat ad hanc excommunicationem contrahendendam dicere, vel scribere apud se solum, liber hic bonus est, & prohibitione indigens. Non est autem dubium, si hæc verbadicantur, vel scribantur, nimo hæretico sufficiat excommunicationem ad hæresim externam incurram. Sed qualis est de excommunicatione præcisè contra defensiones hos hæreticorum libros. Et quidem si liber sit de religione nullam continens hæresim possunt ea verba dici sine hæresi interna; imo licet hæresim continetur, posset aliquis sine hæresi approbatione indicare librum illum debere permitti, non obstante hæresi contenta, propter magnam utilitatem, quam aliunde affecte potest ad alios fines. P. Sanchez vbi supra cum Vgolino, quem affert, videtur differentiam agnoscere inter eum, qui solus profert hæc verba nemine audiente, hic liber optimus est, & eum, qui solum etiam scribit in libri defensionem: hinc enim dicit incurrere hanc censuram, etiam si nulli scriptorum communicaret, illum verò alterum non incurrere, quia illa non est defensio.

P. Castro Palao dicto num. 14. dicit si argumenta dissoluas, quibus liber impugnatur, vel in eius fauore rationes inequitatis, affici te hoc censura, etiam si omnia hac occulteret, & solum facias. Pro quo affert Sancium, & Suarum, sed immēritō, cūd id nusquam dixerint, sed solum quādo publicē, vel occulteret facit, ipse autem de suo addidit verba illa, & solum, quæ illi non posse runt: nec idem est occulteret facere ac apud se solum, cūm occulta sint quæ coram paucis sunt, vt constat. Quod verò magis miror, paulo post idem Autor agnoscit discimenem inter proferendum, vel scribentem apud se solum, verba illa, hic liber non est prohibitione, aut combustionē dignus, ita vt scribens censuram incurra, non verò ore proferens

profetens, quia scriptura est quid permanens, & per illam continuo defendis, at verba sunt transfeunt. Quod non video quomodo cohæreat cum iis, quæ paulo ante dixerat, defendantem, & inuestigantem rationes contrahere censuram, licet solus & sine auditoribus id faciat.

Ego puto, formaliter loquendo, nullam esse differentiam inter vocem, & scripturam, nec Suarez ullam agnouit, sed de virtute dixit esse defensionem, sive publice, sive occulte faciunt hinc tamen dixit de eo, qui solus apud se loquitur, vel scribit. Ese tamen potest differentia materialis ob quam communiter loquendo qui solus scribit, non vero qui solus loquitur, dicatur defendere. Nam defendere est armare librum, & munire illum, contra oppugnatores, vel comburentes. Dux autem dicitur munire arcem, quando tormenta bellica in ea locata, quibus oppugnatores repellunt, & licet solus id faciat, vero arcem munit. Si tamen Dux tormenta ibi collocaret, quando hostes non possunt venire, eo animo ea statim auferendi, & solum ad vindictam, an locus capax sit, non diceret adhuc arcem muniri, sed voluisse experiri, an muniri posset. Sic ergo loquens apud se solum non defendit, aut muniri librum cum voces illæ in iis circumstantiis neminem possint deterrere à libro impugnando. Quod idem propter eandem rationes dicendum est, si aliquis apud se solum clauso cubiculo id scriberet, quando nemo ingredi, aut superuenire potest, qui scripturam legit, & cum animo firmo laetari, vel comburendi statim scripturam, ita ut nullum sit periculum, quod ad manus alii cuiusquam veniat. Quia tamen casus hic non est moralis, sed semper periculum esse potest, quod scriptura quantumlibet in occulto facta, & clausa, ab aliquo superueniente videri possit, videtur iam esse defensio, & munimentum libri, cum possit ea scriptura oppugnatores aliquo modo detergere, atque liber iam sit magis munitus, & armatus contra oppugnare volentes: quare materialiter loquendo, & secundum moralem, & communem rerum contingentiam, possimus differentiam illam inter scribentem & proferentem agnoscere.

Dubitatur decimotertio de eo, qui dicit, ego volo hunc librum defendere: an si ultra vi non prodiugatur, censuram hanc incurrit. Vgl. nos, quem avert & sequitur Sanchez dicto num. 58. negant incurrit, quia id non est defendere, sed ostendere animum defendendi: sicut vero si iam in procinctu eis, & prouocares ad certamen, quia ipsam prouocatio, & ad certamen preparatio est defensio quedam. Sicut dux ille dicitur arcem defendere, qui contra hostem armatus stat, et si actu non pugnet. Quibus confitit etiam Farinacius de heresi q. 180. num. 12. Alij tamen, quibus magis assentior, dicunt, regulariter loquendo, hunc incurrit censuram; ita Castro Palao dicto num. 14. quia illa significatio voluntatis retrahit impugnare volentes, videntes librum esse patrono, & defensore munitum: quare hæc ipsa voluntatis significatio est defensio: liber enim non solum rationibus, sed etiam auctoritate defendi potest; que certè auctoritate munitur liber cum aliquis se eius defensorem profiteretur. Quod multò magis in casu nostro loquuntur habere, in quo verbis Bullæ defognantur non solum defendantem, sed etiam, quod modolibet, defendantem, quod verbum ampliat si-

Card. de Lugo de virtute Fidei divinae,

gnificationem ad eos etiam, qui non in omni rigore, sed in aliquo latiori etiam, & minus proprio sensu defendere videntur.

Dubitari potest decimoquarto, An incurrit hanc censuram, qui apud Sedem Apostolicam consulti, vel procurat, ne liber aliquis heretici super editus tractans de religione, vel hæresim continens nominetur in indice librorum prohibitorum: qui casus non semel mihi contigit. Et videtur ex supradictis id non posse sine censuram fieri, quia nomine defendantium, doctores ut vidimus, intelligunt eos, qui impediunt, ne liber comburatur, vel defteratur, aut extirpetur, vel qui suadent, librum non esse prohibitione dignum. Aliunde vero videtur hoc officium non esse prohibitionem: quia contingere potest, quod summus Pontifex, & sacra Congregatio Cardinalium ab eo deputatorum, ob rationabiles causas iudicet, esse aliquando dissimulandum cum aliquo, cuius emendatio, & conuersio speratur, & qui euulgatione illa, & nominatione magis irritaretur, & rueret in peius: quod casu sicur ipse Pontifex potest id facere, ita potest perfere consilium, ut videat, an id expediatur: quare potest ei id consilium dari, quod in his circumstantiis utilius ad fidei negotium existimat. Et quidem aliquando interrogatus id ego consului, non quidem ut liber potius approbaretur, aut permitteretur, vel censuratur a prohibitione Bullæ canonice immunit, sed ut tempus differretur eius expressio in indice, cum ea necessaria non esset, ut liber heretici de religione tractans censuratur ipso facto prohibitus. Aliunde vero: in iis libris errores, & delicia ipsorum hereticorum ex professo impugnabantur, quod testimonium efficacius videbatur pro Ecclesiæ auctoritate, salutem ex inimicis ipsiis obtinantis paulatim ad veritatis viam accedentibus, & non longè iam à recta via sentientibus: in quibus circumstantiis absque ulla scrupulo credo posse id consulvi, nec id esse liberos hereticorum defendere. Non enim laudatur, nec approbat liber, nec assertur non esse prohibitione dignum, imò nec procuratur, quod non prohibeat, cum iam supponatur ex Bullæ ipsius verbis prohibitus, sed solum consilium dissimulatio, & dilatatio expressionis, quæ expressio non est necessaria ad prohibitionem, sed fit ad maiorem abundantiam, & cauelam. Atque id totum non fit in favorem libri, vel Auctoris, sed in favorem fidei & Ecclesiæ, cui noceret publicatio, & expressio in illis circumstantiis. Denique quia id totum fit apud Sedem Apostolicam, & Summum Pontificem, a quo sicut absque violatione Bullæ potest facultas legendi eiusmodi librios pro vna, & pluribus personis, si posset poti facultas generalis pro integra prouincia, vel pro omnibus generaliter, ad tempus aliquod, concurrentibus rationabilibus causis, quæ id forte vtile fuaderent. Minus autem est consulere, ut non virgatur nominatio pro legis obseruancia, quam petere legis dispensationem, vel abrogationem. Non videtur itaque prænam legis violatæ incurrit, qui apud ipsum legi Auctorem agit, ut iustis de causis legis rigor in aliquo casu mitigetur, vel non virgatur eius executio: quia non potest lex violari, nisi legislatore inuito, qui non potest esse inuitus dum vel consilium petit, vel saltem audit, quæ debita reverentia, & summisione eidem proponuntur.

EEC 2

§. IV.

100
An incurrit
hanc censuram
qui apud Se-
dem Apo-
stolicam procu-
rat ne liber
heretici no-
minetur in
indice librorum
prohibitorum.

§. IV.

De peccatis contra hereticorum libros legentes, vel habentes.

101 *P*racipua, & prima pœna est excommunicatio maior Papa referuata in Bulla cœnæ: quam tamen excommunicationem non incurrit nisi qui scienter legit, haberet, vel defendit librum hereticum: nam in Bulla exprimuntur solum Scienter hæc facientes. Vnde si sit ignorantia etiam culpabilis, & crassa, qua ignoratur Auctorem esse hereticum, vel librum tractare de religione, aut heresim continere, excusatibus ab hac excommunicatione, ut cum aliis tradunt Suarez dicto sententia 2. num. 17. & Sanchez dicto cap. 10. num. 38. Et 39. vbi adiutit non exculari, qui scit auctorem esse hereticum, quamvis nesciat in particuliari, quis sit Auctor: sicut sufficit scire, quod continent heresim, licet ignoretur heresim in particulari.

102 Addit tamen Sanchez dicto num. 38. non excusat ignorantiam ab hac censura, quando esset adeo crassa, ut esset ingens temeritas, quod turpiter reperiatur, quando præcessit vehemens suspicio de malitia libri, quod idem in genere de omni legi pœnam impunem facient scienter docuerat lib. 9. de matrimonio dicto 32. num. 39. vbi num. 40. idem extendit ad ignorantiam affectatam, qua quis eligit nescire, ut liberius delinquit, quam ignorantiam dicit scientia æquiparari. Quod idem de ignorantia affectata dixit Suarez dicto num. 17. Ceterum idem Sanchez de ignorantia affectata dicto 10. num. 38. contrarium expressè docet, & dicit ignorantiam affectatam, qua quis affectat nescire, ut liberius legat, excusare à censura, quia reniera ille non legit scienter: vbi non tam miror cum sibi eisdem verbis contradicere: (sapientis enim est mutare sententiam), quam nullam facere mentionem sententia contraria, prius à se traditæ, & ex professo probata, vt saltem eam retractaret, & ratione redideret mutationis illius.

103 Hanc eadem contradictionem, seu inconstitiam invenies in Castro Palao, qui in eodem 1. tomo Sancij vestigijs inhaerens, veramque sententiam contrariam in diversis locis amplexus est. Nam tractat. 2. Discept. 1. puncto 18. num. 1. dicit ignorantiam affectatam æquiparati scientia, & ideo non excusare à pœna imposita scienter facient, iuxta primam Sancij sententiam ex libro 9. de matrimonio, quam affert. Postea vero tract. 4. discept. 2. puncto 10. §. 2. num. 1. secundam Sancij sententiam sequitur, quem ibi affert, dicit legentem libros hereticorum cum ignorantia affectata non incurtere hanc censuram, quia lata est contra scienter legentes. In quo Auctore minus excusabilis est contradicatio in uno, & eodem tomo contenta, quam apud Sanchez, qui in diverso opere, & post longum tempus mutauit, quare ipsum retractasse postea priorem sententiam dixit Diana 3. part. tract. 6. miscellaneo resolut. 7. Suarez autem dicto num. 17. priorem Sancij sententiam amplexus est, quia ipsa verba huius legis non restringi, sed ampliari debere putavit, ut pote que non sit odiosa, sed fideli favorabilis, ut supra vidimus.

Ego tamen magis assenser secunda Sancij sententia, & puro ignorantiam non temeratum, sed tamen affectatam excusare ab hac censura, quam tenent etiam Fillius, Bonacina & Durandus, quos referit, & sequitur Diana loco proxime citato, quibus adde Gasparem Hurtado, & Celestinum, quos affert, & sequitur idem Diana part. 5. tract. 9. de excommunicatione resolut. 17. quia undeconque ignorancia proueniat, tollit scientiam, quia ad hanc censuram necessariò exiguitur, cum in solos scienter operantes lata sit: Notandum bene Suarez, non requiri scientiam evidenter: sufficit enim testimonium fide dignum, vel publica fama, vel quid simile.

Secunda pœna, vel quasi pœna violentum hanc legem est, quod sunt de heresi suspecti, quod quidem ad forum conscientie parum referuntur, quia in eo foro standum est confessionem penitentis. In foro autem externo, & quad iudices caufatum fidei, quæstio esse solet an legentes, scientes, &c. prodicatos libros suspecti sint leviter, vel etiam vehementer de heresib[us], & qualiter torqueri, vel puniri possint. De quo vide posse in Castro Palao dicto tract. 4. discept. 2. puncto 10. §. 4. & Diana parte 4. tract. 7. de panis deliterorum, &c. resolutione 6. qui alios priores referunt, & ferunt id totum ad prudentiam, & arbitrium iudicium remittendum dicunt, qui ex variis personarum, libitorum, materiarum, & alijs circumstantiis indicare debent, an id ingeraverat heresim suspicionem, an nullam, an levem, anvehementem, vel etiam violentam, neque enim via generalis regula tradi potest, cum id totum ex innumeris circumstantiis dependeat.

Tertiò, & ferè eodem modo solent predicti aliquando haberi pro hereticorum fautoribus, libitoribus, praesertim imprimentes, scribentes, transportantes hereticorum libros. Id tamen totum penderit etiam ex circumstantiis iudicium arbitrio pondemandis, de quibus vide potest Castro Palao dictio supradicta, & alij quos affert, nam id etiam totum ad forum merè externum spectat.

Duo restant, quæ magis spectant ad forum conscientię. Primum est, an excusat à censura, qui eos libros propria auctoritate comburantur. Non defunt, qui eos à peccato excusat: quam sententiam probabilem esse significat Diana 1. part. tract. 3. de Bulla Cruciate, resolut. 37. & pro eo quod ea affert Zanchinum in tract. de hereticis, cap. 7. num. 7. & repertoriorum inquisitorum versibus, & Fillius tract. 16. cap. 3. num. 45. & tract. 22. cap. 7. num. 20. & fauere videtur Bonacina 10. 3. discept. 1. de excommunicationibus Bulla Cœnæ, quæst. 2. puncto 4. num. 18. Sed Auctor illius repetitorij est multo antiquior Iulio III. quin in Bulla sua, quæ incipit, ciam mediatice præcepit, ut ij libri ad inquisidores deferantur; quam Bullam integrum refert Penna in ultima parte directori, & illius partem refert Castro Palao dictio puncto 10. §. 2. numero 12. Fillius vero in primo loco supradicto allegato, loquitur solidum de excommunicatione Bulla Cœnæ, quam quidem faciemur non incurri à comburentibus libris, cum non sint retinentes. In secundo autem loco licet generaliter dicat non incurtere excommunicationem, non tamen dicat id licet fieri, & videtur etiam intelligendus de excommunicatione Bullæ Cœnæ, non de illa alia Iulii III. qui non solidum id prohibuit, sed etiam excommunicationem.

nem apposuit. Alios etiam plures auctores pro ea opinione assert Sanctorum tract. de heresi cap. 13, dub. vniuers. n. 16. Sed iij sunt antiquiores, & qui Bullam Iulij III. praecesserunt.

¹⁰⁷ Omnes ergo communiter dicunt, hodie esse obligationem tradendi hos libros inquisitoribus proper speciale praeceptum sub excommunicatione impositum, ut diximus: Ita Suarez in praesenti dicta sect. 2. num. 23. Sanchez dicto c. 10. n. 56. Hucato dicta disp. 76. §. 312. Azor, Farinacius, & alij plurimi, quos congerunt, & sequuntur Castro Palao, & Diana locis citatis. Cum autem hoc totum fundetur in iure humano, & voluntate Summi Pontificis id praecepit, non oportet alias rationes superaddere. Advertunt tamen bene predici Auctores, si quis propria auctoritate eos libros combuteret, non incurere excommunicationem Bulla Cœna, sed aliam, quia illa est contra retinentes, qui autem librum combuit, non retinet, nisi forte iam ante culpabiliter, & scienter retinuerit: tunc enim iam Bullæ excommunicationem incurrit, à qua per combustionem sequentem non liberatur; imò nec tradendo libros inquisitori, sed indiger absolutione, vt constat.

¹⁰⁸ Secundum dubium esse potest, an legentes, vel retinentes libros alios prohibitos, qui non sunt hæreticorum hæresim continent, vel de religione tractantes, incurant excommunicationem. De quo in vnuersum consulenta sunt edita, & prolationes promulgata ab Inquisitoribus in suis prouinciis & territoriis. Et videri possunt Suarez dicta sect. 2. numero 29. Sanchez num. 26. & Castro Palao dicto puncto 10. in principio, & §. 1. num. 2. & 7. apud quos constat censura penam extensem esse, ad aliquos altos libros: & in vnuersum Pius IV. in sua Bulla relata ante indicem librorum prohibitorum expresse statuit, ut qui hæreticorum libros, vel cuiusvis Autoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legevit, habuerit, ipso iure in excommunicationis penam incidat, eamque ob causam in eum, tanquam de hæresi suspeccione inquiri. & procedi licet: præter alias penas super hoc ab Apostolica fede, scrisque canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habuerit, præter peccati mortalis reatum Episcoporum arbitrio severè se nouerit puriendum. Factæ sunt etiam aliae extensio[n]es excommunicationis, & aliquando reseruant ad libros Astrologie iudicatarie, ad libros quo[s]cunq[ue] hæresiarum, & ad aliquos libros Hebraeorum, quæ videri possunt apud Suarez, & Castro Palao locis citatis.

^{Deductione, & obliqui ne denunciandi hæreticos remissive.} Agendum hic esset de denunciatione, & obligatione denunciandi hæreticos, quod est aliud medium, quo Ecclesia virut ad hæreticos corrigit, & coercit. De hoc tamen dixi quantum satis est disp. 38. de Insist. & Iure sect. 2. quibus nihil nunc addendum videtur, & vide ri possunt, ultra Auctores ibi citatos, Suarez in presenti disputatione vigesima, sectione quarta, & Castro Palao primo tomo tractato quarto, disputatione tertia, punto quarto.

Card. de Lugo de virtute Fidei diuinæ.

DISPUTATIO XXII.

De Communicatione cum hæreti-
cis prohibita, vbi de commu-
nicatione cum aliis infidel-
bus.

- S E C T I O I . *An ratione excommuni-
cationis prohibita nobis sit communica-
tio cum hæreticis.*
- II. *De communicatione prohibita cum
hæreticis in matrimonio, vbi de se-
paratione à coniuge in hæresim la-
pso.*
- III. *Quando, & quomodo posset, vel de-
beat coniux à coniuge hæretico di-
uertere.*
- IV. *De communicatione ciuili cum Pa-
ganis, & praesertim cum Iudeis pro-
hibita.*
- V. *Disputatio cum infidelibus, an, & quo-
modo licita sit.*

Hoc est aliud medium vtile, & necessarium contra hæreticos, communica-
tionem cum illis interdicere. Quia ve-
rò non solum cuius hæreticus, sed etiam cum aliis
infidelibus, imò in pluribus aliquando casibus,
& strictius, communicatio fidelibus prohibetur;
comprehendemus hac disputatione, quæ ad
communicationem etiam cum aliis infidelibus
illicitam spectant, quam partem ad hunc locum
remisimus, cum debuisset superius examinari,
quando de infidelibus non baptizatis sermo fuit.
Agemus autem prius de iis, quæ propria sunt hæ-
reticorum, postea de iis, quæ pertinent ad alios in-
fideles, postea denique de iis, quæ utrisque com-
munia sunt,

S E C T I O I .

*An ratione excommunicationis prohibita
nobis sit communicatio cum hæ-
reticis.*

Suppono, hanc communicationem posse aliū-
de esse illicitam propter scandalum, vel pro-
pter periculum perversionis, vel aliquid aliud:
nunc vero solum querimus, an ex hoc præcisè
capite, quod hæretici omnes excommunicati
sunt, vi suppono ex disputatione sequenti, redi-
darur illicita communicatio cum illis. Esta autem
duplex excommunicatione, altera sacra, seu in rebus
sacris, altera ciuilis, seu in rebus profanis,
& ciuilibus, & de qua potest quæstio pro-
cedere.

Prima sententia docet, quoties constat ali-
qua esse hæreticum, eo ipso prohibitam esse
Ecc 3. cpm